

Finanțat de
Uniunea Europeană

**GHID
METODOLOGIC**

OCTOMBRIE

2026

JUDECAREA CAUZELOR REFERITOARE LA FINANȚAREA ILEGALĂ A PARTIDELOR POLITICE ȘI CORUPȚIA ELECTORALĂ

Ghennadi EPURE

Chișinău 2026

Finanțat de
Uniunea Europeană

GHID METODOLOGIC

JUDECAREA CAUZELOR REFERITOARE LA FINANȚAREA ILEGALĂ A PARTIDELOR POLITICE ȘI CORUPȚIA ELECTORALĂ

Autor: Ghennadi EPURE

Această publicație a fost elaborată de Centrul de Resurse Juridice din Moldova cu susținerea proiectului „Democrație rezilientă prin combaterea corupției” (REDACT), implementat de PNUD Moldova și finanțat de Uniunea Europeană. Conținutul prezentat aparține autorului și nu reflectă în mod neapărat viziunea ONU, inclusiv a PNUD, a statelor membre ale ONU sau a Uniunii Europene.

Chișinău 2026

CUPRINS

LISTA ABREVIERILOR	6
INTRODUCERE	7
CAPITOLUL 1. ȘEDINȚA PRELIMINARĂ ÎN CAUZELE PENALE PRIVIND FINANȚAREA ILEGALĂ A PARTIDELOR POLITICE ȘI CORUPȚIA ELECTORALĂ	8
1.1. Aspecte generale privind ședința preliminară	9
» Natura juridică și locul ședinței preliminare în structura procesului penal	9
» Regimul de urgență și de prioritate	9
» Problematika traducerii actelor procesuale	12
1.2. Tipologia cererilor înaintate în ședința preliminară și modul de soluționare a acestora	12
» Clasificarea cererilor	12
» Cererile privind accesul la materialele cauzei penale	13
» Cererile de nulitate a actelor de urmărire penală și a rechizitoriului	13
» Cererile de încetare a procesului penal	15
» Cereri de conexare sau disjungere	16
» Lista probelor și administrarea de probe noi	16
» Recuzări	17
CAPITOLUL 2. CERCETAREA JUDECĂTOREASCĂ ÎN CAUZELE PENALE PRIVIND FINANȚAREA ILEGALĂ A PARTIDELOR POLITICE ȘI CORUPȚIA ELECTORALĂ	20
2.1. Audierea martorilor și protecția acestora	21
» Audierea martorilor prin videoconferință	21
» Protecția martorilor. Măsurile procesuale și extraprocusuale	22
» Citirea declarațiilor date la urmărirea penală (art. 371 CPP)	23
» Audierea reprezentantului Comisiei Electorale Centrale	23
2.2. Cercetarea înscrisurilor și a probelor materiale	23
» Cercetarea înscrisurilor (rapoartele de expertiză; documente contabile etc.)	23
» Cererile privind numirea expertizei economico-financiare	24
» Documentele contabile și cele electorale. Rolul central al înscrisurilor CEC	25
2.3. Măsurile speciale de investigații și controlul judiciar	26
» Examinarea rezultatelor măsurilor speciale de investigație	26
» Specificul investigației sub acoperire	26
» Stenogramele. Verificarea autenticității și posibilitatea contestării	27
» Legalitatea colaboratorului confidențial și a investigatorului-jurnalist	27

2.4. Prezentarea probelor apărării	28
» Regimul listei probelor apărării	28
» Audierea martorilor apărării	28
» Explicarea învinuirii de către acuzatorul de stat	30
» Terminarea cercetării judecătorești. Pregătirea pentru dezbaterile judiciare	30
» Dezbaterile judiciare. Replica scrisă și verificarea argumentelor apărării	31
CAPITOLUL 3. APRECIEREA PROBELOR ȘI MĂSURILE DE SIGURANȚĂ	32
3.1. Sentința judecătorească și aprecierea probelor	33
» Sentința – cadrul legal și standardul probator	33
» Aprecierea coroborată a probelor – principiul central	33
» Aprecierea declarațiilor martorilor în tandem cu probele conjuncturale	34
» Rezultatele perchezițiilor – ciorne, bani, dispozitive – analizate în ansamblu	35
» Identificarea părților relevante din interceptări	36
» Contestarea existenței grupului criminal organizat și a trasabilității banilor	37
» Delimitarea exercițiului legitim al drepturilor procesuale de folosirea lor dilatorie	38
» „Pescuirea de probe” de către avocat – cauza Murtazaliyeva c. Rusiei	39
» Concluzii privind aprecierea probelor	40
3.2. Măsurile de siguranță	40
» Natura juridică și cadrul constituțional	40
» Confiscarea specială (art. 106 Cod penal)	41
» Confiscarea extinsă (art. 106 ¹ Cod penal)	42
» Sechestrul asigurator – premisa practică a confiscării	42
» Proportionalitatea confiscării – jurisprudența CtEDO	43
» Confiscarea de la terți – garanții și limite	44
» Măsuri de siguranță aplicabile persoanei juridice	44
BIBLIOGRAFIE	47

LISTA ABREVIERILOR

CEC	– Comisia Electorală Centrală
CEDO	– Convenția Europeană a Drepturilor Omului
CP	– Codul penal
CPP	– Codul de procedură penală
CSJ	– Curtea Supremă de Justiție
CtEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
DCC	– Decizia Curții Constituționale
HCC	– Hotărârea Curții Constituționale
MSI	– măsurile speciale de investigații
M. O.	– Monitorul Oficial
[MC]	– Marea Cameră a Curții Europene a Drepturilor Omului
PP	– Partidul Politic
RM	– Republica Moldova
SIS	– Serviciul de Informații și Securitate
u.c.	– unități convenționale
UTA	– Unitatea Teritorial-Autonomă
§ / §§	– paragraf / paragrafe

INTRODUCERE

Prezentul Ghid practic a fost conceput ca răspuns la o necesitate practică tot mai pronunțată, generată de apariția și multiplicarea, pe rolul instanțelor naționale, a unei categorii relativ noi de cauze penale, cele privind finanțarea ilegală a partidelor politice, a campaniilor electorale și coruperea alegătorilor. Dacă până recent asemenea cauze aveau un caracter sporadic, în ultima perioadă numărul lor a crescut semnificativ, iar la nivelul Curților de Apel, în special al Curții de Apel Centru, se conturează deja o practică judiciară consecventă, ale cărei soluții merită sistematizate și puse la dispoziția judecătorilor, procurorilor și avocaților.

Cauzele din această categorie se disting prin complexitate juridică și factuală deosebită și printr-o rezonanță socială aparte. Ele implică, de regulă, un volum probator considerabil, zeci de volume de materiale, rapoarte financiar-contabile, înregistrări electorale și rezultate ale măsurilor speciale de investigații, o pluralitate de inculpați și de fapte, precum și scheme infracționale elaborate, adesea săvârșite în cadrul unor grupuri criminale organizate. Miza publică a acestor procese, legată nemijlocit de integritatea procesului electoral și de încrederea cetățenilor în justiție, sporește exigențele de rigoare, de imparțialitate și de motivare a hotărârilor judecătorești.

Un element definitoriu al acestei categorii îl reprezintă faptul că infracțiunile vizate sunt infracțiuni conexe actelor de corupție, ceea ce impune o abordare procesuală specială la examinarea lor. Potrivit art. 345 alin. (1) din Codul de procedură penală, în cauzele privind infracțiunile de corupție și cele conexe actelor de corupție, ședința preliminară se desfășoară într-un regim de urgență și de prioritate, cu termene de examinare reduse. Acest regim generează o tensiune permanentă între imperativul celerității și garantarea efectivă a dreptului la apărare, tensiune pe care instanța este chemată să o gestioneze cu prudență, asigurând deopotrivă soluționarea cauzei într-un termen rezonabil și respectarea deplină a garanțiilor procesuale.

Pornind de la aceste particularități, Ghidul își propune să ofere un instrument de lucru orientat spre practică, structurat pe etapele procesuale ale judecării cauzei — ședința preliminară, cercetarea judecătorească, aprecierea probelor și individualizarea pedepsei, precum și aplicarea măsurilor de siguranță. Fiecare capitol valorifică soluțiile deja pronunțate de instanțele naționale, coroborate cu standardele jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului și ale Curții Constituționale, urmărind să contribuie la uniformizarea practicii și la consolidarea unei abordări coerente în această materie.

În procesul de elaborare, Ghidul a fost revizuit de domnul Andrei Cazaciov, judecător în cadrul Curții de Apel Centru, și de doamna Cristina Gladcov, procuror în cadrul Procuraturii Anticorupție, ale căror observații și contribuții de specialitate au sporit acuratețea și utilitatea practică a lucrării.

Capitolul 1

Ședința preliminară în cauzele penale privind finanțarea ilegală a partidelor politice și corupția electorală

1.1. Aspecte generale privind ședința preliminară

» Natura juridică și locul ședinței preliminare în structura procesului penal

Ședința preliminară reprezintă acea etapă procesuală a fazei de judecare a cauzei, reglementată de art. 345–352 din CPP¹, prin care instanța de judecată, cu participarea părților, soluționează chestiunile legate de punerea pe rol a cauzei penale. În cauzele privind infracțiunile prevăzute de art. 181¹, 181², 181³ din Codul penal (coruperea alegătorilor; încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau a fondurilor electorale; finanțarea ilegală a partidelor politice, a grupurilor de inițiativă, a concurenților electorali sau a participanților la referendum), care sunt infracțiuni conexe actelor de corupție, ședința preliminară capătă, practic, rolul unei etape de filtraj procesual fundamentale. În categoria respectivă de cauze, volumul materialelor, pluralitatea inculpaților, caracterul politic sensibil al cauzelor etc., fac ca la această etapă să fie soluționate probleme care, dacă sunt tranșate cu claritate, scutesc instanța de incidente repetate în cercetarea judecătorească.

Legiuitorul a rezervat ședinței preliminare doar examinarea pertinentei probelor, iar nu și examinarea admisibilității sau a nulității acestora. Cu alte cuvinte, în această fază judecătorul nu cenzurează, ca regulă, modul în care probele au fost obținute (respectarea condițiilor legale de autorizare a măsurilor speciale de investigații, regularitatea procedurilor probatorii, încălcările care ar atrage nulități absolute sau relative etc.), ci verifică numai dacă proba propusă are legătură logică și juridică cu obiectul probațiunii și dacă este de natură să servească soluționării cauzei. Distincția este de ordin tehnic, dar de o importanță practică majoră: relevanța ține de relevanța faptică și juridică a probei, în timp ce admisibilitatea ține de modul legal de administrare, iar nulitatea — de sancțiunea procesuală a încălcării formelor prescrise sub această sancțiune.

Astfel, în cadrul ședinței preliminare, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea sau nulitatea² anumitor probe, pentru că acest exercițiu implică examinarea în fond a probei contestate, fapt care excede competențelor sale relative la procedura ședinței preliminare în cadrul căreia se verifică doar relevanța probelor.³

» Regimul de urgență și de prioritate

În conformitate cu art. 44 alin. (2) lit. c) și j) din Legea integrității nr. 82/2017⁴, constituie acte de corupție: *coruperea alegătorilor (art. 181¹ CP), încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale (art. 181² CP) și finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale (art. 181³ CP).*

Potrivit art. 345 alin. (1) CPP, în cauzele privind infracțiunile de corupție, cele conexe actelor de corupție, infracțiunile de violență în familie, precum și în cauzele în care sunt inculpați minori sau arestați, ședința preliminară se face de urgență și cu prioritate, până la expirarea termenului de arest stabilit anterior.⁵ Infracțiunile de finanțare ilegală a partidelor politice și de corupere electorală intră în categoria celor „conexe actelor de corupție” în sens larg, iar în cauzele analizate regimul de urgență a fost incident și din considerentul calității speciale a inculpaților, mare importanță socială a cauzelor, comportamentul părților în proces etc.

În practică, acest regim generează o tensiune permanentă între celeritate și dreptul efectiv la apărare. Termenul de 20 de zile de la repartizarea cauzei pentru ținerea ședinței preliminare este deseori dificil

¹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

² Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14 martie 2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 342 alin. (2), 346 și 352 alin. (3) din Codul de procedură penală (invocarea nulității probelor la ședința preliminară).

³ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27 ianuarie 2020 privind excepția de neconstituționalitate a cuvântului „pertinenței” din art. 347 alin. (3) CPP, § 25.

⁴ Legea integrității nr. 82 din 25.05.2017. În Monitorul Oficial Nr. 229-243 din 07.07.2017.

⁵ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

de respectat în cauze cu zeci de volume de materiale, cu mai mulți inculpați și apărători (aleși sau desemnați din oficiu) care trebuie să se coordoneze. Soluția practică nu constă în amânări repetate și nediscriminate, ci într-o gestionare proactivă a calendarului: fixarea unor termene intermediare, obligarea părților la depunerea cererilor/demersurilor în intervale clare și acordarea unor termene rezonabile, dar ferme, pentru formularea lor. În cauza Tauber M. și Partidul politic „Șor” (dosarul nr. 1a-980/25), ședința preliminară s-a desfășurat, cu amânări repetate, între 19 iunie 2023 și 24 ianuarie 2024⁶, ceea ce ilustrează că exigența celerității nu exclude acordarea de termene efective pentru pregătirea apărării, dacă acestea sunt justificate.

Art. 345 alin. (4) CPP stabilește limitativ șase categorii de chestiuni care se soluționează în ședința preliminară: (1) cererile, demersurile și recuzările; (2) lista probelor; (3) trimiterea cauzei după competență sau încetarea procesului; (4) suspendarea procesului; (5) fixarea termenului de judecată; (6) măsurile preventive și de ocrotire. Acest caracter enumerativ impune o disciplină procesuală: **chestiuni care țin de fondul cauzei, inclusiv admisibilitatea probelor, nulitatea unor mijloace de probă obținute la urmărirea penală, încadrarea juridică a faptei ca infracțiune sau contravenție, nu pot fi soluționate la această etapă**, ci vor fi examinate în cercetarea judecătorească sau odată cu pronunțarea sentinței.

Dreptul părților de a lua cunoștință de materialele cauzei penale este reglementat la faza de urmărire penală prin art. 293 alin. (1) CPP, care obligă procurorul, după adoptarea soluției de trimitere în judecată, să aducă la cunoștință inculpatului, apărătorului, părții vătămate și celorlalte părți despre terminarea urmăririi penale, locul și termenul în care pot lua cunoștință de materiale. În cauzele voluminoase, alin. (3) al aceluiași articol permite procurorului să stabilească un grafic printr-o ordonanță.⁷

În practică, în cauzele de finanțare ilegală și de corupere electorală apare sistematic contestarea graficului stabilit de procuror pe motiv că termenul acordat ar fi insuficient. În cauza Tauber M. și Partidul politic „Șor”, apărarea a invocat că cele 10 zile lucrătoare acordate pentru studierea a peste 15.000 de file, aranjate în zeci de volume, constituie un termen abuziv care afectează iremediabil dreptul la apărare. De notat, că partea apărării a avut acces și a primit în cursul urmăririi penale o parte din materialele dosarului (acestea au fost prezentate la cerere, la aplicarea/prelungirea măsurilor preventive, în timpul efectuării măsurilor speciale de investigație etc.). Instanța a respins obiecția, reținând că inculpata era asistată de 4 apărători și că „din materialele aduse la cunoștință, o mare parte o reprezintă inclusiv cererile apărării cu actele anexate, materialele anexate în cadrul examinării demersurilor acuzării privind aplicarea, prelungirea, înlocuirea și revocarea măsurilor preventive, inclusiv probe, cu actele emise de judecător, despre care apărarea a cunoscut în prealabil până la terminarea urmăririi penale.

Cu toate acestea, ședința preliminară a durat aproximativ 7 luni. Soluția a fost menținută de instanța de apel.⁸

Mai mult ca atât, urmează de concretizat dacă a fost pus la dispoziția părții apărării dosarul penal în format electronic sau dacă partea apărării a solicitat acest fapt. Chestiunile respective pot avea relevanță și pentru evaluarea conduitei procesuale a părților, inclusiv a diligenței manifestate de partea apărării în exercitarea drepturilor sale.

Chestiunea care se ridică în mod practic la ședința preliminară este următoarea: *poate apărarea să solicite, în ședința preliminară, accesul repetat la materialele cauzei penale?* Răspunsul este afirmativ, cu două observații:

- **Prima**, această cerere nu trebuie confundată cu o cale de atac contra graficului stabilit de procuror (care se soluționează, în principiu, de judecătorul de instrucție sau se valorifică în plângerile formulate în ordinea art. 313 CPP). În ședința preliminară, judecătorul poate acorda un termen suplimentar de studiere a materialelor, dacă apreciază că termenul anterior a fost insuficient și că drepturile apărării ar fi încălcate prin refuzul acestei amânări.

⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25). Notă: unul din considerente fiind și termenul acordat pentru studierea materialelor cauzei.

⁷ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

⁸ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).

- **A doua**, judecătorul trebuie să evalueze cu rigoare indiciile de tergiversare. Dacă apărarea nu a prezentat motive plauzibile pentru nerespectarea graficului stabilit de procuror sau pentru formularea tardivă a cererilor, amânările sistematice pot fi calificate ca manifestări ale intenției de tergiversare a procesului — cu atât mai mult în cauzele aflate sub regim de urgență

Recomandarea practică

judecătorul să consemneze expres prin încheiere protocolară inclusă în procesul-verbal al ședințe de judecată termenul total acordat apărării pentru studierea materialelor (cumulat cu cel din faza de urmărire penală) și motivele admiterii sau respingerii solicitării de termen suplimentar.

În cauza *Öcalan v. Turkey*, Curtea a reținut că art. 6 § 3 lit. b) garantează nu doar un termen formal, ci posibilitatea reală a acuzatului de a-și pregăti apărarea, inclusiv prin acces efectiv la întregul material al dosarului. În cauzele voluminoase, instanța are obligația să acorde timp suficient și să asigure condiții materiale adecvate pentru studierea acestuia. Evident, situația se referă la cazul în care părțile nu au avut acces la materialele dosarului în cursul urmăririi penale.

Caracterul „suficient”⁹ al timpului se apreciază în concret, ținând cont de volumul probelor, complexitatea juridică și factuală a cauzei, stadiul procesului (inclusiv apariția unor probe noi sau modificarea învinuirii) și condițiile reale în care apărarea își poate exercita drepturile (acces la dosar, posibilitatea de a face copii, contactul cu apărătorul etc.).¹⁰

În cauza *Beraru c. României*, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reconfirmat că art. 6 § 3 lit. b) din Convenție asigură oricărei persoane acuzate de o infracțiune dreptul să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale. Mai mult, „înlesnirile” care trebuie asigurate oricărui acuzat includ posibilitatea de a fi informat, pentru pregătirea apărării sale, despre rezultatul cercetărilor efectuate pe parcursul procesului. Curtea reamintește că a constatat deja că accesul nerestricționat la dosarul cauzei și folosirea nerestricționată a notițelor, inclusiv, după caz, posibilitatea de a obține copii ale documentelor relevante, constituie garanții importante ale procesului echitabil. Neasigurarea acestui tip de acces a reprezentat, în motivarea Curții, unul dintre factorii care au determinat constatarea încălcării principiului egalității armelor [...].¹¹

Aplicând aceste standarde la cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice și de corupție electorală — caracterizate, de regulă, prin volum mare al dosarului (zeci de volume; un număr mare de procese-verbale ale măsurilor speciale de investigații, cu stenograme; purtători de informații cu înregistrări audio-video; procese-verbale de examinare a dispozitivelor electronice, expertize financiar-contabile complexe, analiza informațională, constatări tehnico-științifice etc.) și prin pluralitatea inculpaților, instanța de judecată trebuie:

- să asigure efectiv accesul integral și neîngrădit al fiecărui inculpat și al apărătorilor săi la întregul material probator depus la dosar, inclusiv la suporturile electronice ce conțin înregistrările măsurilor speciale de investigații;
- să acorde, atunci când la dosar se atașează probe noi sau se modifică învinuirea, un termen rezonabil — apreciat în raport cu volumul respectiv — pentru ca apărarea să le poată studia și să-și formuleze poziția;
- să motiveze expres orice respingere a unei cereri de amânare formulate în scopul studierii dosarului, distingând între exercițiul legitim al dreptului la apărare și utilizarea dilatorie a acestui drept.

⁹ În speță Curtea Europeană a constatat că reclamantul a avut la dispoziție 20 zile pentru a studia 17000 de pagini, ceea ce este insuficient pentru ca reclamantul să identifice argumente relevante în apărarea sa. §§ 140-144.

¹⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Öcalan c. Turciei* din 12 mai 2005 (cererea nr. 46221/99). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>.

¹¹ Hotărârea CtEDO în cauza *Beraru c. României* (Cererea nr. 40107/04) din 18 martie 2014. §§ 69–70. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-141910>.

» Problematica traducerii actelor procesuale

Art. 16 CPP reglementează principiul limbii de procedură, care este limba de stat, cu dreptul persoanelor care nu o cunosc de a lua cunoștință de toate actele cauzei și de a vorbi în fața organului de urmărire penală și a instanței prin interpret. Art. 17 alin. (2) lit. c) stabilește dreptul inculpatului de a i se înmâna, tradusă în limba pe care o înțelege, copia rechizitoriului.

În cauzele care ne interesează, problematica limbii procesuale ridică trei categorii de chestiuni ce se pot contesta sau clarifica în ședința preliminară:

- **Prima, traducerea rechizitoriului.** Este frecventă situația în care inculpatul, fiind vorbitor al limbii ruse sau al altei limbi străine, invocă ne înmânarea sau întârzierea traducerii rechizitoriului în limba pe care o înțelege. Ședința preliminară este momentul procesual potrivit pentru verificarea îndeplinirii acestei obligații. Dacă se constată că rechizitoriul nu a fost tradus sau traducerea este incompletă, judecătorul, în aplicarea art. 351 alin. (6) CPP, poate dispune executarea acestei măsuri de către procuror. Nefiind tradus rechizitoriul, instanța nu poate fixa cauza pentru judecare pe fond, întrucât apărarea efectivă a inculpatului ar fi iremediabil afectată.
- **A doua, traducerea cererilor, plângerilor și demersurilor formulate de părți.** În cauzele cu inculpați multipli, este frecventă situația în care unele cereri sunt formulate în limba rusă, iar altele în limba română. Este o bună practică stabilirea, de la începutul ședinței preliminare, a regulii că toate cererile și demersurile în formă scrisă, se depun în limba de procedură (română), iar dacă sunt în altă limbă, să fie însoțite de traducere autorizată.
- **A treia, asigurarea interpreților pentru ședință.** În categoriile respective de cauze se atestă frecvent participarea mai multor inculpați, martori și alți participanți procesuali care necesită asigurarea serviciilor de interpretare. În aceste condiții, stabilirea termenelor de judecată trebuie realizată cu luarea în considerare a disponibilității interpreților implicați în cauză, pentru a evita amânările repetate ale ședințelor de judecată. Totodată, se recomandă ca instanța de judecată să consemneze expres în actele procesuale identitatea interpreților participanți la fiecare ședință, această practică contribuind la asigurarea transparenței procesului și a garanțiilor dreptului la un proces echitabil.

1.2. Tipologia cererilor înaintate în ședința preliminară și modul de soluționare a acestora

» Clasificarea cererilor

În practica judiciară, cererile înaintate în ședința preliminară în cauzele de finanțare ilegală și de corupere electorală pot fi sistematizate în următoarele categorii principale:

- cereri privind accesul la materialele cauzei penale;
- cereri de nulitate a actelor de urmărire penală, inclusiv a rechizitoriului;
- cereri de excludere a probelor obținute ilegal;
- cereri privind traducerea actelor;
- cereri privind măsurile preventive (menținere, schimbare, revocare, prelungire);
- cereri de încetare a procesului penal; (
- cereri privind plângerile parvenite de la urmărirea penală în ordinea art. 297 alin. (4) și art. 313 CPP;
- cereri de conexare sau disjungere;

- demersuri privind lista probelor și administrarea de probe noi;
- recuzări;
- cereri privind suspendarea procesului penal;
- cereri privind modul de desfășurare a judecății (ședință publică sau închisă, procedură generală sau specială, judecare în contumacie/lipsă) etc.

Examinarea acestor cereri se face, potrivit art. 352 alin. (1) CPP, cu acordarea cuvântului reprezentanților părții acuzării și, apoi, ai părții apărării (sau cu partea care a înaintat cererea/demersul), cu participarea activă a tuturor părților la proces. Regula de bază este formulată de art. 245 alin. (1) CPP: **cererile și demersurile pot fi depuse la orice etapă a desfășurării procesului penal, trebuie să indice circumstanța pentru care se solicită acțiunea procesuală sau hotărârea și se anexează la dosar (dacă sunt scrise) sau se consemnează în procesul-verbal al ședinței (dacă sunt orale)**¹².

» Cererile privind accesul la materialele cauzei penale

Aceste cereri se soluționează prin încheiere motivată separată sau protocolară (în funcție de complexitatea, volumul cauzei penale, numărul părților etc.), în care judecătorul va preciza:

- dacă acordă un termen suplimentar de studiere;
- durata acestui termen (care nu trebuie să fie mai mare decât cel necesar în mod obiectiv);
- locul și modalitatea de realizare a studiului (cu sau fără posibilitatea de copiere, în prezența grefierului etc.).

» Cererile de nulitate a actelor de urmărire penală și a rechizitoriului

Aceasta este, în practică, una dintre cele mai litigioase categorii. În cauze analizate, apărarea a formulat cereri de nulitate — fie a ordonanței de punere sub învinuire, fie a rechizitoriului, fie a unor acte procedurale intermediare (ordonanța privind stabilirea graficului, ordonanța privind disjungerea cauzei, decizia de terminare a urmăririi penale etc.).

După cum s-a menționat, în ședința preliminară, instanța nu poate dispune constatarea nulității unor acte de urmărire penală atunci când aceasta ar implica o examinare a fondului probelor sau a pretinselor nereguli de fond. Curtea Constituțională a statuat prin Decizia nr. 38 din 14 martie 2019 că „*la această etapă, instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la cererile de declarare a nulității anumitor probe, pentru că acest exercițiu implică o examinare în fond a probei contestate*”.¹³

Soluția practică adoptată de instanțele naționale este *amânarea soluționării acestor cereri pentru faza cercetării judecătorești sau chiar pentru pronunțarea sentinței*.

Aceeași logică o regăsim și în cauza Tauber M. și Partidul Politic „Șor”, unde instanța a consemnat expres că argumentele părții apărării depuse în ședința preliminară vor fi supuse aprecierii odată cu deliberarea asupra fondului cauzei.¹⁴

Această abordare a fost confirmată în apel, instanța de control judiciar a menținut sentința primei instanțe, care a soluționat, punct cu punct, fiecare cerere depusă în ședința preliminară, expunând motivele respingerii — ceea ce satisface cerința motivării impusă de art. 20 din Constituție, chiar în absența unei încheieri separate.¹⁵

¹² Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 9 martie 2023 (Dosarul nr. 182g/2022) privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (înaintarea cererilor și demersurilor).

¹³ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14 martie 2019, cit. supra, § 22.

¹⁴ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).

¹⁵ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 16 din 15 februarie 2022, cit. supra, § 32.

Recomandarea practică:

judecătorul trebuie să consemneze în încheierea de ședință preliminară, pentru fiecare cerere invocată și care va fi soluționată odată cu fondul, **conținutul exact al cererii, motivele invocate și motivul pentru care soluționarea se amână** (ex.: „necesită examinarea fondului probelor”, „ține de chestiunea încadrării juridice” etc.). Această disciplină protejează atât apărarea (care va ști cum să își reitereze cererea la etapa cercetării judecătorești), cât și instanța (care va avea o agendă clară a chestiunilor de soluționat în sentință).

✓ Cererile de excludere a probelor obținute ilegal

În cauzele de finanțare ilegală și de corupere electorală, o parte esențială din probatoriu poate proveni din mijloace speciale de investigații (interceptări, supravegheri tehnice, investigații sub acoperire, controlul transmiterii banilor etc.), din controale vamale (fișe de traversare a frontierei), din evidențele bancare și din rapoartele financiare înregistrate la CEC etc. Apărarea contestă sistematic legalitatea obținerii acestor probe – în cauza Nesterovschi A., invocând lipsa competenței ofițerilor de investigații după 12 iunie 2023, autorizația MSI incompletă, imposibilitatea Procurorului General de a atribui calitatea de ofițer de investigație unei persoane care nu o deține¹⁶; în cauza Tauber M. și Partidul Politic „Șor”, invocând utilizarea în cauza disjunctă a rezultatelor MSI efectuate în cauza inițială, fără dispoziție expresă în temeiul art. 132¹⁷ alin. (9) CPP, actele expediate de Serviciul de Informație și Securitate nu reprezintă probe în procesul penal, dar sunt simple informații etc.¹⁷

Jurisprudența constituțională este clară: cererile de excludere a probelor nu pot fi soluționate în ședința preliminară.¹⁸ Curtea Constituțională, în Decizia nr. 47 din 22 mai 2018, a reținut că o asemenea solicitare „excede procedurii respective, în cadrul căreia se verifică doar relevanța probelor”¹⁹, iar în Decizia nr. 9 din 27 ianuarie 2020 a reafirmat că „instanța de judecată nu poate să se pronunțe cu privire la admisibilitatea anumitor probe, pentru că acest exercițiu implică examinarea în fond a probei contestate”.²⁰

✓ Cererile de excludere se amână pentru cercetarea judecătorească, iar instanța va decide asupra lor prin încheiere motivată înainte de dezbaterile judiciare, astfel încât părțile să își pregătească pledoariile cunoscând exact probele ce vor fi avute în vedere la deliberare.

✓ Cererile privind măsurile preventive

Potrivit art. 351 alin. (7) CPP, la fixarea cauzei pentru judecare, instanța dispune, după caz, menținerea, schimbarea, revocarea sau încetarea măsurii preventive. În cauzele de finanțare ilegală și de corupere electorală, prima ședință preliminară este momentul în care instanța de fond preia de la judecătorul de instrucție controlul judiciar al măsurii preventive.

Această chestiune este întotdeauna sensibilă: în cauza Nesterovschi A., inculpatul a trecut de la arestul preventiv (21 septembrie 2023 – 17 noiembrie 2023) la arestul la domiciliu (17 noiembrie 2023 – 24 ianuarie 2024) și, ulterior, la liberarea provizorie sub control judiciar²¹; în cauza Tauber M., inculpata a cunoscut perioade succesive de reținere, arest preventiv și arest la domiciliu (21 iunie 2022 – 18 octombrie 2022; 25 octombrie 2022 – 5 ianuarie 2023; 1 mai 2023 – 17 iulie 2023)²².

¹⁶ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 martie 2025 (Dosar nr. 1-3074/2023).

¹⁷ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).

¹⁸ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 47 din 22 mai 2018 (Dosarul nr. 56g/2018) privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „se exclud din dosar” din art. 94 alin. (1) CPP, § 42.

¹⁹ *Idem*.

²⁰ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27 ianuarie 2020, cit. supra, § 24.

²¹ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 martie 2025. (Dosar nr. 1-3074/2023).

²² Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).

Chestiunea prelungirii măsurii preventive în cadrul ședinței preliminare merită o atenție specială. Dacă inculpatul se află în arest la momentul ședinței preliminare, instanța are obligația de a se pronunța asupra menținerii sau modificării măsurii, motivând decizia prin raportare la criteriile clasice (pericol pentru ordinea publică, risc de eschivare, risc de obstrucționare a justiției). În cauzele de finanțare ilegală, **riscul de obstrucționare a justiției poate fi substanțial**, mai ales în perioada ascultării martorilor proveniți din structurile partidului sau din anturajul apropiat al liderilor, al finanțatorului, concurentului electoral etc. Judecătorul trebuie să evalueze proporțional, evitând atât menținerea automată a măsurii (care ar încălca art. 5 CEDO), cât și revocarea nemotivată (care ar submina eficacitatea procesului).

Recomandare

Încheierea privind măsurile preventive trebuie să cuprindă o motivare distinctă și detaliată a soluției privind măsura preventivă, cu referire la probele concrete care susțin sau infirmă riscurile invocate, la conduita inculpatului până la acel moment și la stadiul procesului. Fiecare prelungire trebuie să fie susținută prin probe și să aibă o motivare logică.

» Cererile de încetare a procesului penal

Art. 350 alin. (1) CPP permite instanței, dacă în ședința preliminară se constată temeiurile prevăzute în art. 332 (cele de la art. 275 pct. 5)–9) și art. 285 alin. (2) CPP, precum și cazurile din art. 53–60 Cod penal), să înceteze procesul penal prin sentință motivată.

Acest raționament este agreat și de Curtea Supremă de Justiție, care la pct. 23 din Avizul consultativ din 20 noiembrie 2025 a menționat că „Încetarea procesului penal fără cercetarea probelor și fără constatarea vinovăției poate aduce atingere prezumției de nevinovăție, garantată de art. 21 din Constituția Republicii Moldova și art. 6 § 2 CEDO.”²³

O asemenea concluzie nu poate fi formulată în ședința preliminară, întrucât această etapă nu permite administrarea și evaluarea probelor în fond. Instanța este limitată la verificări de ordin formal și procedural, fără a putea aprecia temeinicia acuzației sau vinovăția persoanei.

Adoptarea unei soluții de încetare în această fază ar presupune, în mod implicit, o apreciere anticipată asupra fondului cauzei, în lipsa unui examen contradictoriu al probelor. Or, o astfel de abordare contravine prezumției de nevinovăție, garantate de art. 21 din Constituție și art. 6 § 2 din Convenție, așa cum a subliniat și Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza Felix Guțu c. Moldovei.²⁴

În esență, Curtea a arătat că orice constatare care echivalează cu atribuirea unei răspunderi sau cu o evaluare implicită a vinovăției trebuie să fie rezultatul unei proceduri în care probele sunt efectiv examinate, iar părțile beneficiază de garanțiile unui proces contradictoriu.

Aceeași logică se aplică, mutatis mutandis, și cererilor de încetare pe motiv că în cauzele analizate unele cereri conțineau solicitarea de recalificare a faptelor și încetare a procesului penal.²⁵ Recalificarea infracțiunii în contravenție implică o apreciere a faptelor, deci a fondului, care nu poate avea loc în ședința preliminară. Aceste cereri se amână pentru soluționare odată cu fondul. În ordine de apel, instanța a confirmat această abordare, reținând că infracțiunea prevăzută de art. 181² alin. (5) Cod penal are o sferă de incidență distinctă și mai gravă decât contravenția invocată, iar argumentul reîncadrării contravenționale reprezintă o interpretare formală și selectivă a normei, fără raportare la elementele constitutive concrete ale infracțiunii.

²³ Avizul Consultativ al Curții Supreme de Justiție din 20 noiembrie 2025 în cauza penală privind învinuirea lui Vladimir Cehovici (art. 186 alin. (2) lit. c) Cod penal). Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_avize_csj.php?id=195.

²⁴ Hotărârea CtEDO în cauza Felix Guțu c. Republicii Moldova din 20 octombrie 2020, definitivă la 20 ianuarie 2021 (cererea nr. 13112/07). § 37-40. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-205638>.

²⁵ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).

În practica judiciară, o asemenea cerere de recalificare a faptei drept contravenție a fost respinsă motivat. În speță, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a apreciat critic alegația apărării, reținând că fapta inculpatului întrunește elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute de art. 181³ Cod penal, iar argumentele apărării, inclusiv cel privind pretinsul caracter contravențional al faptei, au caracter declarativ și nu pot fi reținute în lipsa unor probe care să le susțină.²⁶

- ✓ Cererile de încetare pot fi însă admise în ședința preliminară atunci când temeiul lor este pur procedural și poate fi verificat din materialele cauzei, fără cercetarea probelor: expirarea termenului de prescripție a răspunderii penale (cu o discuție distinctă privind dacă inculpatul se opune sau nu), existența unei hotărâri judecătorești definitive pe aceeași faptă (autoritatea lucrului judecat) etc. Inclusiv în aceste cazuri, judecătorul trebuie să motiveze temeinic încheierea.

» Cereri de conexare sau disjungere

În cauzele de finanțare ilegală și de corupere electorală, având în vedere pluralitatea de inculpați și de fapte, chestiunea conexării sau disjungerii cauzelor apare frecvent. În aceste cazuri, instanța poate dispune conexarea cauzelor penale atunci când există o legătură strânsă între faptele investigate, identitatea inculpaților sau necesitatea evitării pronunțării unor soluții contradictorii. La examinarea oportunității conexării, instanța urmează să țină cont inclusiv de faza procesuală în care se află fiecare cauză, de complexitatea dosarelor și de impactul unei eventuale conexări asupra termenului rezonabil de examinare a cauzei.

În același timp, disjungerea cauzei poate fi justificată de volumul excesiv al materialelor, necesitatea asigurării celerității procesului în privința unor inculpați, imposibilitatea temporară de participare a unui inculpat la examinarea cauzei sau alte circumstanțe obiective care afectează buna administrare a justiției. Contestarea actelor de disjungere dispuse în faza urmăririi penale urmează a fi examinată prin prisma legalității actelor procesuale respective, de regulă în cadrul cercetării judecătorești.

Totodată, instanța trebuie să manifeste prudență față de cererile de conexare sau disjungere formulate în etape avansate ale procesului, întrucât unele demersuri pot avea un caracter vădit dilatoriu, urmărind reluarea cercetării probelor sau tergiversarea examinării cauzei.

Potrivit art. 42 CPP „(1) În caz de indivizibilitate sau de conexitate a cauzelor penale, judecata în primă instanță, dacă are loc în același timp pentru toate faptele și pentru toți făptuitorii, se efectuează de aceeași instanță. (2) Constituie indivizibilitate a cauzelor penale cazurile în care la săvârșirea unei infracțiuni au participat mai multe persoane, când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite prin aceeași faptă ori în cazul unei infracțiuni continue sau prelungite.”²⁷

În faza examinării cauzei în fond, aplicarea principiului indivizibilității cauzelor penale trebuie analizată de instanța de judecată în funcție de circumstanțele concrete ale fiecărei cauze, având în vedere, între altele, etapa procesuală în care se află cauza, volumul probelor deja cercetate, comportamentul procesual al părților și orice alte elemente relevante. Instanța urmează să aprecieze dacă dispunerea conexării servește buna administrare a justiției, fără a prejudicia desfășurarea procesului penal și, în special, fără a afecta drepturile și garanțiile procesuale ale părților.

» Lista probelor și administrarea de probe noi

Potrivit art. 347 CPP, părțile sunt obligate să prezinte la ședința preliminară, sub sancțiunea decăderii, lista tuturor probelor de care dispun și pe care intenționează să le cerceteze. Instanța decide asupra pertinentei probelor — nu a admisibilității — și dispune care vor fi prezentate la judecarea cauzei.²⁸

²⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 31 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1042/250).

²⁷ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013..

²⁸ Decizia Curții Constituționale din Republica Moldova nr. 9 din 27 ianuarie 2020, cit. supra, § 19.

În cauzele analizate, lista probelor acuzării este întotdeauna foarte voluminoasă, astfel se impune următoarele specificații:

- **Pentru acuzare:** Pentru partea acuzării, se recomandă prezentarea unei liste structurate a probelor, cu indicarea exactă a volumului și a filei unde se regăsește fiecare probă, a categoriei acesteia (înscriș, declarație de martor, raport de expertiză, proces-verbal privind consemnarea măsurilor speciale de investigații etc.), precum și a faptelor sau circumstanțelor pe care proba respectivă le confirmă. Admiterea listei probelor prin încheiere preliminară poate fi însoțită de obligarea procurorului de a asigura prezența persoanelor incluse în lista martorilor sau a altor participanți procesuali necesari pentru administrarea nemijlocită a probelor.
- **Pentru apărare:** În cauzele complexe, apărarea nu dispune întotdeauna, la momentul ședinței preliminare, de toate probele pe care intenționează să le invoce (de exemplu, dacă este necesară o expertiză independentă). Art. 347 alin. (4) CPP permite prezentarea ulterioară, dacă partea nu dispunea de probe la momentul ședinței. Această soluție trebuie aplicată cu circumspecție, pentru a nu transforma sancțiunea decăderii într-o normă fără conținut.

Decizia privind relevanța se limitează la stabilirea legăturii probei cu cauza (art. 6 pct. 34 CPP).²⁹ Orice contestare a modului în care proba a fost obținută (legalitate, loialitate etc.) nu poate fi discutată la această etapă.

» Recuzări

Recuzările judecătorului sau ale completului pot fi întemeiate pe cauzele de incompatibilitate prevăzute la art. 33 CPP, în dimensiunea lor obiectivă și subiectivă. În categoria respectivă de cauze, recuzările devin un instrument procedural frecvent, fiind invocate, de regulă, participarea anterioară a judecătorului la adoptarea unor acte în faze procesuale anterioare, presupuse legături cu organele de urmărire penală ori apropiieri de anumiți actori politici.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a consacrat un dublu test al imparțialității – subiectiv (convingerile personale ale judecătorului) și obiectiv (aparența de neutralitate a instanței) – reiterat constant în jurisprudența sa. Curtea a subliniat, de asemenea, că simpla antipatie sau atitudinea critică a apărării față de judecător nu constituie motiv de recuzare, iar cererea trebuie să fie întemeiată pe împrejurări obiective, susceptibile de verificare, care să pună sub semnul întrebării imparțialitatea judecătorului în ochii unui observator rezonabil – iar nu pe simple aprecieri subiective ale părții nemulțumite de modul de soluționare a unor cereri anterioare.³⁰

În practica judiciară a fost semnalat un număr considerabil de cereri de recuzare, generate de împrejurarea că examinarea cauzelor din sfera electorală a revenit judecătorilor specializați în dosarele de corupție și în cele conexe. Întrucât aceiași judecători examinaseră anterior cauze disjuncte cu coparticipanți la aceeași infracțiune, în calitatea acestora de membri ai aceluiași grup criminal organizat, s-au ridicat repetate chestiuni privind incompatibilitatea completelor de judecată.

Situația a persistat și la nivelul Curților de apel, fapt ce a determinat Curtea Supremă de Justiție să emită un Aviz consultativ în cauza Mihail Nebunelea și Anatolie Rujanschi, prin care s-a stabilit următoarea concluzie: *un judecător este compatibil să examineze ulterior cauze conexe privind persoane cărora li se incriminează săvârșirea infracțiunilor în cadrul aceluiași grup criminal organizat, atât timp cât, în cauzele anterioare, judecătorul nu a analizat expres implicarea acuzaților din cauza ulterioară la comiterea faptei incriminate. Totuși, compatibilitatea trebuie apreciată de la caz la caz, prin raportare la conținutul concret al actelor și hotărârilor pronunțate anterior.*

²⁹ Decizia Curții Constituționale din Republica Moldova nr. 9 din 27 ianuarie 2020, cit. supra, §§ 18–19.

³⁰ Hotărârea CtEDO în cauza Kyprianou c. Cipru din 15 decembrie 2005 (cererea nr. 73797/01). §§ 118–120. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123193>.

*Dacă judecătorul a făcut, în hotărârea anterioară, constatări explicite ori implicite privind rolul, participarea sau vinovăția persoanelor vizate în cauza ulterioară, devine incident art. 33 alin. (2) pct. 6 din Codul de procedură penală.*³¹

Într-o cauză aflată pe rolul Curții de Apel Centru, în care apărarea a solicitat achitarea invocând încălcarea principiului distribuirii aleatorii, prin repartizarea dosarului doar către anumiți judecători specializați desemnați de administrația instanței, Colegiul penal a reținut că toate acțiunile procedurale privind distribuirea cauzei s-au realizat în conformitate cu cadrul normativ aplicabil și că simpla invocare a unei nereguli formale nu poate atrage nulitatea actului ori achitarea, în lipsa demonstrării unei vătămări efective a drepturilor procesuale și a unei legături de cauzalitate între presupusa abatere și soluția pronunțată. Instanța a subliniat, în acord cu jurisprudența constantă a Curții Europene, că dreptul la un proces echitabil nu presupune că orice abatere formală în desfășurarea procedurii conduce automat la invalidarea procesului sau la achitare, ci doar acele abateri care afectează în mod real și substanțial imparțialitatea, independența sau echitatea procedurii judiciare, cererea astfel formulată fiind apreciată drept vădit nefondată și îndreptată spre tergiversarea procesului.³²

În toate cazurile, instanța urmează să examineze cu rigurozitate cererile de recuzare formulate împotriva judecătorului, având în vedere că simpla adoptare anterioară a unor soluții procesuale nefavorabile uneia dintre părți nu poate constitui, prin ea însăși, un temei suficient pentru constatarea lipsei de imparțialitate. Soluționarea cererilor privind măsurile preventive, admisibilitatea probelor, încadrarea juridică ori alte incidente procesuale face parte din exercitarea atribuțiilor jurisdicționale ale judecătorului și nu este aptă, în mod automat, să genereze o aparență de părtinire.

În aprecierea existenței unei eventuale incompatibilități, instanța trebuie să verifice dacă sunt invocate și demonstrate împrejurări obiective, concrete și suplimentare, capabile să indice existența unei prejudecăți personale sau a unei aparențe rezonabile de părtinire. Aprecierile juridice formulate de judecător în actele procesuale adoptate anterior în cadrul aceleiași cauze trebuie analizate prin prisma limitelor funcției jurisdicționale și nu pot fi confundate cu exprimarea anticipată a unei opinii definitive asupra vinovăției persoanei.

Pe de altă parte, în cauza **Deli c. Republicii Moldova**³³, Curtea a constatat încălcarea art. 6 § 1 din Convenție, reproșând inclusiv respingerea cererii de recuzare printr-o hotărâre lipsită de motivare reală cu privire la pretinsa lipsă de imparțialitate, precum și cumulul de către judecător al rolurilor de acuzator și de magistrat.

În aceeași logică, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a subliniat că imparțialitatea constituie o componentă structurală a dreptului la un proces echitabil, garantat de art. 20 din Constituție și art. 6 CEDO, examinarea cererii de recuzare presupunând aplicarea cumulativă a testului subiectiv și a celui obiectiv.³⁴

³¹ Avizul consultative al Curții Supreme de Justiție din 21 mai 2026, în cauza Mihail Nebunelea și Anatolie Rujanski, Dosarul nr. 1 avc-1/26 (Nr. PIGD 1-24146390-01-1avc-17022026), privind aplicarea art. 1812 alin. (5) din Codul penal. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_avize_csj.php?id=206.

³² Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 19 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1039/25).

³³ Hotărârea CtEDO în cauza *Deli c. Republicii Moldova* din 22 octombrie 2019, definitivă la 22 ianuarie 2020 (Cererea nr. 42010/06). §§ 35-37. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196887>.

³⁴ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 62 din 19 septembrie 2016 (sesizarea nr. 107g/2016) privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme din alin. (3) al articolului 34 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (dreptul de a recuza judecătorul care soluționează cererea de recuzare).

Recomandarea

este ca instanța, atunci când soluționează cereri repetate de recuzare, să consemneze în încheieri:

- numărul total al cererilor anterioare similare formulate de aceeași parte;
- motivele concrete invocate de fiecare dată;
- faptul că, prin raportare la testul dublu — subiectiv și obiectiv — al imparțialității, niciuna dintre împrejurările invocate nu este aptă, individual sau cumulat, să ridice o îndoială legitimă;
- după caz, calificarea conduitei procesuale ca manifestare a unei strategii dilatorii, cu efectele procesuale corespunzătoare în aprecierea bunei-credințe a părții și în gestionarea ulterioară a cauzei.

- ✓ În ipoteza în care instanța constată că cererea de recuzare este formulată cu exercitarea abuzivă a drepturilor procesuale, în lipsa unor motive obiective și verificabile sau exclusiv în scopul tergiversării examinării cauzei, aceasta este obligată să asigure disciplina procesuală prin aplicarea mecanismelor prevăzute de lege. După caz, instanța va recurge la măsurile procesuale corespunzătoare, inclusiv la aplicarea amenzii procesuale, dacă sunt întrunite condițiile legale, pentru a preveni utilizarea recuzării ca instrument de obstrucționare a îndeplinirii justiției și pentru a garanta desfășurarea procesului într-un termen rezonabil.

Capitolul 2

Cercetarea judecătorească în cauzele penale privind finanțarea ilegală a partidelor politice și corupția electorală

2.1. Audierea martorilor și protecția acestora

Cercetarea judecătorească constituie etapa centrală a examinării cauzei penale în primă instanță și, în cauzele privind finanțarea ilegală a partidelor politice și coruperea electorală, aceasta este construită în mare parte pe proba testimonială, măsuri speciale de investigație, acte de constatare etc. În practică, instanța audiază un număr mare de persoane implicate direct sau indirect în activitatea formațiunii politice, inclusiv responsabili teritoriali, curieri, persoane remunerate pentru activități electorale, reprezentanți ai autorităților electorale, colaboratori confidențiali, investigatori sub acoperire sau alte persoane care au participat la transmiterea, evidențierea ori distribuirea mijloacelor financiare.

În asemenea cauze, una dintre dificultățile practice frecvente ține de stabilirea statutului procesual real al persoanelor propuse spre audiere. Partea acuzării poate solicita audierea unor persoane față de care urmărirea penală a fost încetată prin ordonanță separată, însă actul respectiv nu se regăsește anexat la materialele cauzei remise instanței. În astfel de situații, instanța urmează să oblige procurorul să prezinte ordonanțele și actele procesuale relevante pentru verificarea statutului juridic al persoanei propuse ca martor, inclusiv pentru a exclude existența unor incompatibilități procesuale sau a unor limitări ce țin de dreptul la apărare și dreptul la tăcere. În toate cazurile, instanța va ține cont de Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 23.09.2025 *privind excepțiile de neconstituționalitate a prevederilor articolului 90 alin. (3) pct. (8) din Codul de procedură penală*, prin care s-au statuat condițiile când o persoană poate fi audiată în calitate de martor.³⁵

De asemenea, partea apărării poate propune spre audiere persoane care figurează în aceeași cauză penală sau în alte cauze conexe în calitate de învinuit, bănuit ori inculpat. Acceptarea unor asemenea declarații necesită o verificare atentă din partea instanței sub aspectul statutului procesual efectiv al persoanei, al eventualului interes procesual și al riscului de eludare a garanțiilor prevăzute de legea procesual penală. În practică, aceste aspecte generează frecvent obiecții reciproce ale părților privind admisibilitatea probei testimoniale și necesită pronunțarea unor încheieri motivate.

Audierea martorilor trebuie realizată cu respectarea strictă a prevederilor art. 105–110 și art. 370 CPP, inclusiv sub aspectul audierii separate a martorilor, stabilirii identității acestora, explicării drepturilor și obligațiilor procesuale și avertizării privind răspunderea penală pentru declarații false sau refuzul de a face declarații. În cauzele voluminoase, cu un număr mare de martori și participanți procesuali, instanța trebuie să mențină un control efectiv asupra ritmului cercetării judecătorești, pentru a preveni transformarea administrării probei testimoniale într-un mecanism de tergiversare a procesului.

Totodată, practica arată că în această categorie de cauze instanța este nevoită frecvent să intervină prin întrebări de concretizare referitoare la mecanismul distribuirii mijloacelor financiare, persoanele implicate în transmiterea banilor, existența evidențelor scrise, modalitatea comunicării dintre participanți și sursa reală a mijloacelor utilizate. Aceste intervenții sunt necesare nu doar pentru clarificarea circumstanțelor cauzei, ci și pentru verificarea coerenței și credibilității declarațiilor oferite de martori.

» Audierea martorilor prin videoconferință

Ca regulă generală, martorul este audiat nemijlocit, în ședință publică și în prezența părților, astfel încât acuzatului să i se asigure dreptul de a-i adresa întrebări și de a contesta declarațiile depuse împotriva sa, garanție consacrată de art. 6 § 3 lit. d) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Prin excepție, atunci când martorul se află într-o imposibilitate reală și temeinic motivată de a se prezenta în fața instanței — determinată, bunăoară, de starea de sănătate, de aflarea în străinătate, de detenție ori de alte împrejurări obiective, legea procesual-penală permite audierea acestuia prin mijloace tehnice,

³⁵ Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 23.09.2025 (Dosarul nr. 163g/2024) privind excepțiile de neconstituționalitate a prevederilor articolului 90 alin. (3) pct. (8) din Codul de procedură penală (interdicția citării și audierii în calitate de martor a unei persoane în privința căreia sunt probe că a comis infracțiunea care se investighează) (sesizările nr. 163g/2024, nr. 187g/2024 și nr. 110g/2025).

inclusiv prin videoconferință.³⁶

Recurgerea la videoconferință nu este, prin ea însăși, contrară dreptului la un proces echitabil, cu condiția ca aceasta să urmărească un scop legitim, iar modul de administrare a probei să respecte garanțiile apărării: martorul trebuie identificat cu certitudine și audiat în timp real, iar părților trebuie să li se asigure posibilitatea efectivă de a-i adresa întrebări și de a-i pune la îndoială declarațiile. În acest scop, instanța apreciază de la caz la caz temeinicia motivului care justifică absența fizică a martorului și asigură factorii de contrabalansare necesari pentru păstrarea echității procedurii în ansamblul ei.³⁷

» Protecția martorilor. Măsuri procesuale și extraprocusuale

În cauzele analizate, protecția martorilor a ridicat probleme practice semnificative, generate atât de presiunea socială exercitată asupra celor care acceptă să depună mărturie împotriva unei structuri de partid, cât și de riscurile concrete la adresa integrității lor fizice sau economice. În cauza *Nesterovschi A.*, președinta ALDE, Arina Spătaru, a activat în calitate de investigator sub acoperire cu datele cifrate Bogatu Victoria, iar audierea sa în ședința de judecată s-a realizat cu respectarea regimului de protecție a identității sub acoperire, prin menționarea datelor cifrate în procesul-verbal.³⁸

Instanța de judecată trebuie să disocieze două categorii de măsuri de protecție:

- a. măsuri procesuale prevăzute de art. 110 CPP (audierea martorilor cu identitate protejată, inclusiv prin mijloace de distorsionare vocală și vizuală) și
- b. măsuri extraprocusuale, prevăzute de Legea nr. 105/2008 privind protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, care pot fi dispuse prin decizie administrativă (schimbare de domiciliu, asigurare paznică etc.).

Alegerea măsurii se face în funcție de natura riscului și de proporționalitatea restrângerii dreptului apărării de a-l interoga pe martor în mod direct.

În aplicarea art. 110 CPP, instanța trebuie să asigure în continuare respectarea testului stabilit de Curtea Europeană în jurisprudența *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*³⁹ și dezvoltat ulterior în *Schatschaschwili c. Germaniei*.⁴⁰

1. să existe un motiv întemeiat pentru imposibilitatea confruntării directe;
2. declarația protejată să nu fie unica ori decisivă probă;
3. să fie asigurate contrabalansările procedurale suficiente pentru a garanta aprecierea corectă a probei.

✓ În cauzele de finanțare ilegală, unde declarațiile martorilor cu identitate protejată sunt, de regulă, coroborate cu înregistrări audio-video, rapoarte financiare și înscrisuri contabile, cel de-al doilea criteriu este, aproape întotdeauna, îndeplinit, cu condiția ca instanța să motiveze expres caracterul nedecisiv al fiecărei declarații protejate.

³⁶ Notă: a se vedea art. 109 alin. (3) și (3¹), art. 110 și art. 370 din Codul de procedură penală. Potrivit art. 109 alin. (3) CPP, martorul a cărui prezentare la judecarea cauzei va fi imposibilă poate fi audiat de judecătorul de instrucție, cu asigurarea posibilității părților de a-i adresa întrebări; art. 110 CPP reglementează audierea prin mijloace tehnice (tele- ori videoconferință), iar art. 370 CPP – audierea martorului la judecarea cauzei.

³⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Severin c. României* din 8 octombrie 2024, definitivă la 17 martie 2025. (cererea nr. 20440/18), §§ 90–94. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-236136>.

Notă: Curtea a constatat că audierea martorilor prin videoconferință nu a încălcat art. 6 §§ 1 și 3 lit. d) din Convenție, întrucât apărarea a beneficiat de posibilitatea efectivă de a le adresa întrebări.

³⁸ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 martie 2025, dosarul nr. 1-3074/2023.

³⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* din 15 decembrie 2011 (Cereri nr. 26766/05 și 22228/06). §§ 152. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-123552>.

⁴⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Schatschaschwili c. Germaniei* din 15 decembrie 2015 (Cererea nr. 9154/10). §§ 107. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159566>.

» Citirea declarațiilor date la urmărirea penală (art. 371 CPP)

Problematica citirii în ședința de judecată a declarațiilor martorilor depuse în cursul urmăririi penale este frecvent întâlnită în cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice. Art. 371 alin. (1) CPP permite citirea acestor declarații, la cererea părților, în două situații principale: (1) contradicții esențiale între declarațiile din ședința de judecată și cele din urmărirea penală; (2) absența justificată a martorului (imposibilitate absolută sau necesitatea asigurării securității lui), cu condiția ca audierea din urmărire să fi fost realizată cu confruntarea dintre martor și bănuțit/învinuit sau în condițiile art. 109 și 110 CPP.

În cauza Guțul E. și Popan S., mai mulți martori – voluntari și activiști ai organizațiilor teritoriale – au prezentat în ședința de judecată declarații parțial diferite de cele date la urmărire penală, invocând trecerea timpului sau lipsa de claritate la momentul audierii inițiale. În asemenea situații, la cererea părților, instanța va recurge la prerogativa prevăzută de art. 371 alin. (1) pct. 1) CPP, prin citirea fragmentelor relevante din procesul-verbal de audiere, numai după ce constată existența unor contradicții esențiale între declarațiile anterioare și cele depuse în ședința de judecată, iar nu a unor diferențe de exprimare sau a unor aspecte lipsite de relevanță. Ulterior, fragmentele citite vor fi supuse dezbaterii contradictorii a părților, oferindu-se martorului posibilitatea de a explica natura și cauza contradicțiilor constatate.⁴¹

În următoarea cauză, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a identificat că asemenea contradicții se regăsesc într-o cauză în care mai mulți martori au relatat, în ședința de judecată, circumstanțe diametral opuse celor comunicate la etapa urmăririi penale, unii dintre ei susținând că actele de audiere fuseseră întocmite în lipsa interpretului și nu ar reflecta declarațiile lor reale. Analizând aceste declarații prin prisma art. 101 CPP, Colegiul penal al Curții de Apel Centru le-a apreciat critic, reținând că martorii nu au putut oferi o explicație plauzibilă cu privire la modificarea declarațiilor și că retractările necoroborate nu pot infirma probatoriul administrat legal, vinovăția inculpatului fiind demonstrată prin celelalte declarații coerente, pertinente și concludente, care se coroborează reciproc.⁴²

» Audierea reprezentantului Comisiei Electorale Centrale

Un aspect particular în cauzele privind finanțarea ilegală a partidelor politice și corupția electorală îl reprezintă audierea reprezentanților Comisiei Electorale Centrale.

De regulă, reprezentantul CEC este audiat în calitate de martor, care prezintă declarații cu privire la modul de verificare a rapoartelor privind gestiunea financiară, tipologia cheltuielilor nedeclarate și metodologia evaluării acestora.

Prin urmare, calitatea procesuală depinde de natura informațiilor pe care reprezentantul CEC le poate furniza instanței. Atunci când audierea vizează fapte concrete pe care reprezentantul le-a perceput personal (de exemplu, desfășurarea unei audieri a concurentului electoral, adoptarea unei hotărâri de sancționare, conținutul unui raport de verificare la care a participat etc.), el trebuie audiat în calitate de martor, în condițiile art. 370 CPP. Când audierea urmărește clarificarea unor cunoștințe specializate (metodologie de evaluare a suportului indirect, interpretarea formulelor de calcul al plafoanelor, reguli de deschidere a conturilor electorale etc.), reprezentantul CEC poate fi audiat în calitate de specialist, potrivit art. 87 CPP coroborat cu art. 90 CPP, iar declarațiile sale nu echivalează cu un raport de expertiză, ci reprezintă lămuriri tehnico-științifice supuse aprecierii libere a judecătorului.

2.2. Cercetarea înscrisurilor și a probelor materiale

» Cercetarea înscrisurilor (rapoartele de expertiză; documente contabile etc.)

Cercetarea înscrisurilor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale este reglementată de art. 373

⁴¹ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

⁴² Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 31 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-81/26).

CPP, care stabilește regula generală că primele sunt cercetate documentele propuse de partea acuzării, apoi cele propuse de partea apărării. Alin. (2) enumeră cu titlu exemplificativ categoriile de procese-verbale care pot fi citite (integral sau parțial): de percheziție, de ridicare, de cercetare la fața locului, de examinare corporală, de reconstituire a faptei, de efectuare a măsurilor speciale de investigații, de constatare tehnico-științifică și medico-legală, de expertiză judiciară.⁴³

În cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice, volumul probator este destul de mare, în zeci de volume, incluzând rapoarte privind finanțarea campaniilor electorale, tabele în format „Excel”, bonuri fiscale, extrase de cont bancar, rapoarte de constatare tehnico-științifică, rapoarte de expertiză judiciară, procese-verbale ale măsurilor speciale de investigații și înregistrări audio-video. Sistematizarea înscrisurilor, cu indicarea precisă a volumelor și a paginilor, devine o condiție sine qua non a cercetării judecătorești: o enumerare deficitară ori o citire globală, fără individualizare, nu satisface exigența art. 384 alin. (4) CPP potrivit căruia instanța „...își întemeiază sentința numai pe probele care au fost cercetate în ședința de judecată.”⁴⁴

În etapa cercetării înscrisurilor, instanța de judecată urmează să asigure respectarea limitelor procesuale specifice administrării probelor scrise. În această fază nu sunt admisibile intervențiile părților care depășesc scopul examinării nemijlocite a înscrisurilor, inclusiv adresarea de întrebări părții acuzării/apărării cu privire la conținutul acestora, cu excepția situațiilor în care instanța consideră necesare anumite clarificări pentru elucidarea circumstanțelor relevante cauzei. De asemenea, nu sunt permise aprecieri critice, comentarii sau argumente referitoare la valoarea probatorie a înscrisurilor, acestea urmând a fi expuse în cadrul dezbaterilor judiciare. Totodată, partea apărării nu poate suplini conținutul probelor scrise prin explicații, interpretări sau informații suplimentare care nu rezultă din înscrisurile examinate.

» Cererile privind numirea expertizei economico-financiare

O problemă frecvent ridicată de partea apărării în cauzele de finanțare ilegală este necesitatea dispunerii unei expertize economico-financiare. Spre exemplu, în una din cauzele examinate, apărarea a formulat cererea privind numirea expertizei economico-financiare, invocând că lipsa acesteia expune inculpatele la riscul unei „condamnări arbitrare”.⁴⁵

Instanța de apel a respins această critică, reținând că *determinarea sumelor ce constituie obiect al confiscării nu este condiționată de existența unei expertize economico-financiare, instanța având competența de a le stabili prin orice mijloc de probă admisibil, în temeiul principiului liberei aprecieri a probelor. Colegiul penal al Curții de Apel Centru a subliniat că, într-un mecanism bazat pe numerar necontabilizat, evidențiat prin înscrisuri interne și tabele neoficiale, o expertiză strict contabilă nu este întotdeauna posibilă sau relevantă, în lipsa unei baze contabile oficiale complete; totodată, jurisprudența CtEDO nu impune un anumit tip de probă, ci un ansamblu suficient de elemente evaluate obiectiv și contradictoriu. Quantumul sumelor a fost stabilit pe baza unui ansamblu probatoriu coroborat — înscrisuri financiare, tabele de evidență, documente fiscale și date privind deplasările —, apreciat în ansamblu, iar nu izolat.*⁴⁶

Raționamentul instanței este conform art. 142 CPP, care permite dispunerea expertizei în cazul în care pentru constatarea, clarificarea sau evaluarea circumstanțelor ce pot avea importanță probatorie pentru cauza penală sînt necesare cunoștințe specializate.⁴⁷ Dacă circumstanțele pot fi stabilite prin alte mijloace de probă (înscrisuri, declarații, procese-verbale ale măsurilor speciale de investigații etc.), expertiza nu mai este necesară, iar respingerea cererii motivate — nu atrage vicierea procedurii. Instanța trebuie, totuși, să argumenteze expres de ce alte probe sunt suficiente și coerente.

⁴³ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

⁴⁴ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

⁴⁵ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

⁴⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

⁴⁷ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

Asemenea situație este caracteristică schemelor de finanțare ilegală a partidelor politice, a campaniilor electorale și de corupere a alegătorilor, în care fluxurile de numerar sunt, prin natura lor, conduse în afara oricărui circuit contabil oficial, iar urmele lor materiale — atunci când sunt consemnate — apar exclusiv în înscrisuri cu caracter privat și fără valoare contabilă: ciorne, agende, liste manuscrise, fișiere informale de tip Excel, conversații pe aplicații de mesagerie, borderouri ale curierilor și asemenea etc.

Aceste documente *nu constituie evidență contabilă în sensul Legii contabilității și raportării financiare nr. 287/2017*⁴⁸, întrucât nu sunt întocmite în formele obligatorii prevăzute de lege, nu reflectă cronologic și sistematic operațiunile economice, nu au la bază documente justificative recunoscute fiscal și nu sunt susceptibile de verificare prin metodele specifice expertizei (confruntarea cu balanțe de verificare, registre-jurnal, conturi sintetice și analitice, declarații de TVA, conturi bancare oficiale).

În situațiile în care cauza conține evidență contabilă autentică și documente financiare relevante, efectuarea unei expertize economico-financiare sau contabile se impune, de regulă, ca necesară pentru stabilirea eventualelor discrepanțe dintre veniturile declarate și cheltuielile efectiv realizate.

» Documentele contabile și cele electorale. Rolul central al înscrisurilor CEC

În cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice, documentele contabile și cele prezentate la Comisia Electorală Centrală capătă, în cercetarea judecătorească, rolul de *probă-pilon*, spre exemplu: *registru de casă, bonuri de plată, rapoarte privind gestiunea financiară, formulare de donații etc.*

Aceste înscrisuri se caracterizează printr-o valoare probatorie dublă: în primul rând, pentru stabilirea sumelor oficial declarate de concurentul electoral (element obiectiv al art. 181² CP — falsificarea rapoartelor financiare); în al doilea rând, pentru evidențierea discrepanței cu sumele efectiv cheltuite (element de comparație pentru art. 181¹ CP — finanțarea ilegală). În alți termeni, valoarea probatorie a acestor înscrisuri se manifestă, în mod obișnuit, sub un dublu aspect. Pe de o parte, ele servesc la stabilirea datelor financiare declarate oficial de concurentul electoral, inclusiv sub aspectul exactității și veridicității raportărilor prezentate organelor electorale. Pe de altă parte, aceste documente permit identificarea eventualelor discrepanțe dintre evidența contabilă oficială și cheltuielile reale constatate în cauză, discrepanțe care pot indica existența unor surse financiare nedeclarate, a unor plăți disimulate sau a unor cheltuieli omise intenționat din raportările oficiale.

În practica examinării unor asemenea cauze, relevanță aparte prezintă coroborarea înscrisurilor contabile cu alte mijloace de probă, inclusiv declarații ale martorilor, acte de control, date furnizate de agenți economici sau informații obținute în urma măsurilor speciale de investigație. Anume prin această evaluare cumulativă instanța poate verifica dacă anumite servicii ori bunuri au fost reflectate integral în documentele oficiale sau dacă există diferențe semnificative între costurile declarate și cele efectiv achitate, inclusiv în privința publicității electorale, transportului participanților la evenimente electorale, cazării, alimentației voluntarilor ori altor cheltuieli aferente campaniei.

Cercetarea înscrisurilor se efectuează, potrivit art. 373 alin. (3) CPP, «*prin citirea lor de către partea care a cerut cercetarea lor sau de către președintele ședinței de judecată*»⁴⁹. În cauzele cu volum probator mare, lectura integrală a fiecărui document este imposibilă. Practica judiciară a consacrat două soluții complementare:

1. citirea unor fragmente esențiale (de exemplu, partea din raportul de expertiză care conține concluziile, secțiunea din procesul-verbal de percheziție care descrie obiectele ridicate), urmată de expunerea de către parte a elementelor relevante și invitarea celorlalte părți la observații;

⁴⁸ Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. În M. O. al Republicii Moldova nr. 1-6 din 05.01.2018. Notă: în special art. 11 (documentele primare), art. 12 (registrele contabile) și art. 17 (situațiile financiare) — care stabilesc forma, conținutul și regimul juridic al evidenței contabile autentice, distincte de orice înscris privat sau memento personal.

⁴⁹ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova 248-251 din 05.11.2013.

2. includerea, pe baza unei liste structurate, a tuturor înscrisurilor în dosarul de cercetare, cu posibilitatea examinării lor detaliate în pledoarii.

Instanța are obligația, potrivit art. 384 alin. (4) CPP, de a-și întemeia sentința numai pe probele cercetate în ședința de judecată. Aceasta impune consemnarea exactă, în procesul-verbal al ședinței, a fiecărui document citit sau supus examinării, cu indicarea volumului și a filei din dosar.

2.3. Măsurile speciale de investigații și controlul judiciar

» Examinarea rezultatelor măsurilor speciale de investigație

Măsurile speciale de investigație reprezintă, în cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice și corupție electorală, principalul mijloc probator. Acestea sunt reglementate de Titlul III, Capitolul III¹ din CPP (art. 132¹–135⁹), fiind dispuse prin ordonanța procurorului și, după caz, autorizate prin încheiere a judecătorului de instrucție. Rezultatele măsurilor speciale de investigație se consemnează în procese-verbale, însoțite de anexe (suporturi optice, stenograme, planșe foto).

Art. 373 alin. (2) CPP permite expres citirea, integrală sau parțială, a «proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale care confirmă circumstanțe și fapte constatate prin efectuarea măsurilor speciale de investigații». În practică, măsurile cel mai frecvent utilizate în cauzele analizate sunt:

- cercetarea domiciliului, utilizarea și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură fotografierea sau supravegherea și înregistrarea audio și video (art. 137 CPP);
- supravegherea tehnică art. (138 CPP);
- interceptarea și înregistrarea comunicărilor și/sau a imaginilor (art. 138¹ CPP);
- controlul transiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori (art. 138⁷ CPP);
- investigația sub acoperire (art. 138¹⁰ CPP) etc.

Înainte de a trece la examinarea de fond a rezultatelor, instanța de judecată este ținută să verifice, chiar și în afara unei cereri exprese, îndeplinirea condițiilor de legalitate a dispunerii și autorizării măsurii. Această verificare vizează:

- existența ordonanței motivate a procurorului;
- existența încheierii de autorizare (pentru măsurile prevăzute la art. 132⁸ alin. (2) CPP) emise de judecătorul de instrucție;
- respectarea termenelor de autorizare și prelungire (art. 132⁶ CPP);
- indicarea clară a persoanelor și a locurilor vizate;
- proporționalitatea măsurii în raport cu gravitatea infracțiunii.

» Specificul investigației sub acoperire

Investigația sub acoperire este, în cauzele analizate, o sursă probatorie deosebit de valoroasă, dar și o „poartă de intrare” pentru contestările apărării.

Instanța de judecată este chemată să verifice, în fiecare caz, testul „entrapment” (provocarea la infracțiune) stabilit de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauza *Ramanauskas c. Lituania*:

- acțiunile agentului sub acoperire nu trebuie să fi provocat comiterea infracțiunii, ci doar să o fi documentat;

- trebuie să existe suspiciuni obiective preexistente privind implicarea persoanei vizate în activitatea infracțională;
- controlul judiciar asupra măsurii trebuie să fi fost efectiv.⁵⁰

Practica Curții de Apel Centru oferă o precizare importantă privind domeniul de aplicare a acestui test: instanța a reținut că standardele CtEDO referitoare la provocare devin incidente doar atunci când obiectul învinuirii îl constituie fapta de corupere activă nemijlocită (de pildă, promisiunea sau darea de bunuri), iar nu atunci când acuzația vizează activitatea mai largă de finanțare ilegală a partidului din surse interzise. Într-o cauză în care un colaborator al organului de urmărire a purtat tratative cu inculpații, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a apreciat că speței nu îi sunt aplicabile principiile privind provocarea, întrucât perioada de finanțare ilegală a partidului de către grupul criminal începuse anterior depunerii denunțului, astfel încât conduita agenților statului nu a creat, ci doar a documentat o activitate infracțională preexistentă.⁵¹

» Stenogramele. Verificarea autenticității și posibilitatea contestării

Un aspect tehnic esențial este reprezentat de stenogramele care însoțesc înregistrările audio-video. Potrivit art. 132⁵² CPP, stenograma este parte integrantă a procesului-verbal al măsurii speciale. În cauzele analizate, stenogramele însumează sute de pagini, iar contestarea autenticității lor reprezintă o strategie recurentă a apărării. Instanța are la dispoziție instrumentele art. 142–155 CPP pentru dispunerea unei expertize fonoscopice, în vederea verificării autenticității înregistrării și a corespondenței dintre conținutul sonor și stenogramă.

În una din cauzele examinate, partea apărării a invocat discrepanțe între stenograma și înregistrarea audio prezentată în ședință, iar instanța a răspuns prin examinarea contradictorie a ambelor suporturi — procedura recomandabilă în ipoteza unor obiecții motivate. O simplă contestare generală, nesusținută de elemente concrete (indicarea pasajului, explicarea discrepanței), nu justifică dispunerea unei expertize fonoscopice și poate fi respinsă prin încheiere motivată.⁵²

În practică, înregistrările audio-video rezultate din măsurile speciale de investigație au adesea o durată considerabilă, iar cercetarea integrală a acestora în ședință publică poate afecta eficiența examinării cauzei și respectarea termenului rezonabil. În asemenea situații, instanța poate solicita acuzatorului de stat segmentarea înregistrărilor și indicarea expresă a secvențelor relevante pentru obiectul acuzației, cu identificarea concretă a discuțiilor, episoadelor ori acțiunilor pretins incriminatorii. O asemenea modalitate de organizare a cercetării judecătorești contribuie la concentrarea dezbaterilor asupra aspectelor pertinente cauzei, fără a afecta dreptul părților de a solicita examinarea integrală a înregistrărilor atunci când consideră necesar.

» Legalitatea colaboratorului confidențial și a investigatorului-jurnalist

Un aspect particular apare în legătură cu colaborarea dintre organele de urmărire penală și alți actori (colaboratori confidențiali, investigatori-jurnaliști). În una din cauzele examinate de Colegiul penal al Curții de Apel Centru, o investigație jurnalistică desfășurată de două jurnaliste — care au pătruns sub identitate asumată în corturile partidului și au primit remunerație pentru participarea la proteste — a furnizat probe valorificate în procesul penal. Jurnalistele au fost audiate, ulterior, în calitate de martori.⁵³

Instanța trebuie să distingă, în aprecierea acestor probe, între:

⁵⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Ramanauskas c. Lituaniei* din 05 februarie 2008 (*Cererea nr. 74420/01*). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>.

⁵¹ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 25 noiembrie 2025 (Dosarul nr. 1a-426/25).

⁵² Decizia Colegiului penal al Curții de apel Centru din 23 decembrie 2025 (Dosarul nr. 1a-518/25).

⁵³ Decizia Colegiului penal al Curții de apel Centru din 26 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

- probele colectate de organele de drept prin măsuri speciale de investigație dispuse și autorizate legal;
- probele prezentate a posteriori de persoane private (jurnaliști) care nu au acționat sub controlul organelor de drept.

În a doua ipoteză, înregistrările efectuate din inițiativă proprie nu intră sub regimul art. 132⁸ CPP (cărui i-ar trebui autorizare), ci pot fi valorificate ca probe fortuite în condițiile art. 93 CPP, sub rezerva ca modul de obținere să nu încalce drepturi fundamentale. Este preferabil ca aceste înregistrări să fie coroborate cu alte probe, iar unicitatea lor probatorie să fie evitată.

2.4. Prezentarea probelor apărării

» Regimul listei probelor apărării

Lista probelor apărării poate fi prezentată fie în ședința preliminară (art. 347 alin. (1) CPP), fie, la solicitarea apărării, în cursul cercetării judecătorești (art. 347 alin. (4) CPP). Această a doua variantă este utilizată frecvent în cauzele de finanțare ilegală: apărarea preferă să nu-și dezvăluie integral strategia probatorie la începutul procesului, pentru a putea reacționa la administrarea probelor acuzării. Instanța urmează să menționeze această chestiune - «*cu acordarea dreptului de a prezenta lista probelor apărării în cursul cercetării judecătorești*», în încheierea adoptată la finele ședinței preliminare în condițiile art. 352 CPP.

Prezentarea listei probelor spre cercetare nu constituie regula în desfășurarea procesului penal, ci o excepție procesuală, admisibilă numai în cazurile expres prevăzute de lege și cu condiția existenței unor temeuri concrete care să justifice aplicarea acestei proceduri. Instanța va dispune o asemenea măsură doar în baza unor argumente pertinente și suficient motivate, cu respectarea cerințelor legale incidente.

Odată prezentată, lista probelor apărării este supusă unui examen de pertinență (art. 347 alin. (3) CPP) – nu de admisibilitate, care nu se tranșează în ședința preliminară.⁵⁴ În toate cazurile, instanța este obligată de a se pronunța motivat asupra fiecărui martor și document propus. Acest mecanism permite o filtrare fără sacrificarea dreptului la apărare: martorii pertinenti sunt audiați, iar cei evident nepertinenți sunt respinși prin încheiere motivată.

» Audierea martorilor apărării

În cauzele având ca obiect finanțarea ilegală a partidelor politice, a campaniilor electorale ori coruperea alegătorilor, complexitatea schemei infracționale și numărul ridicat de persoane implicate impun instanței o vigilență sporită la etapa admiterii și audierii martorilor apărării. În asemenea spețe, partea apărării poate propune spre ascultare, sub jurământ, persoane care dețin în alte cauze penale calitatea procesuală de bănuit, învinuit sau inculpat ori persoane în privința cărora există suspiciuni rezonabile de participare la săvârșirea aceleiași infracțiuni – situație care, dacă nu este verificată din oficiu, viciază substanțial loialitatea probațiunii.

Potrivit art. 90 alin. (3) pct. 8) CPP⁵⁵, nu pot fi citate și audiate în calitate de martori persoanele care, prin statutul lor procesual sau prin raportul concret cu fapta cercetată, nu pot îndeplini obligațiile inerente acestei calități, în special depunerea mărturiei sub jurământ, fără beneficiul privilegiului împotriva autoincriminării. Ascultarea unui co-participant cu calitatea de simplu martor eludează garanțiile

⁵⁴ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27 ianuarie 2020 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 347 alin. (3) din Codul de procedură penală, §§ 18–19. (Dosarul nr. 197g/2019).

⁵⁵ Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14 martie 2003, republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

prevăzute în favoarea sa în propria cauză și, concomitent, alterează forța probantă a depoziției, persoana audiată având un interes direct în soluționarea favorabilă a situației sale procesuale.

Jurisprudența CtEDO a consacrat în mod constant că declarațiile co-suspecților sau ale persoanelor vizate de acuzații conexe trebuie examinate cu „o grijă deosebită”, instanța fiind obligată să cântărească interesul declarantului în propria cauză și efectul asupra echității procedurii⁵⁶. De asemenea, dreptul de a nu se autoincrimina se extinde, în substanță, asupra persoanei care, deși audiată formal ca martor, este în realitate susceptibilă de a fi vizată de o acuzație în materie penală.⁵⁷

În același sens, Curtea Constituțională a Republicii Moldova a reținut că garanțiile art. 21 din Constituție și art. 6 CEDO se aplică substanțial, iar nu formal, statutul real al persoanei prevalând asupra calificării procesuale aparente.

În consecință, instanța urmează să verifice în prealabil, prin înscrisuri oficiale (ordonanțe de punere sub învinuire sau ordonanțe de recunoaștere în calitate de bănuț), dacă persoana propusă ca martor al apărării deține în altă cauză statutul de bănuț ori învinuit pentru fapte conexe, urmând să decidă dacă este sau nu oportună audierea acestui potențial martor.

Curtea Constituțională a făcut claritate pe acest subiect, lăsând la latitudinea instanței de judecată această chestiune, invocând următoarele: *în cazul în care inculpatul solicită citarea și audierea în calitate de martor a persoanelor acuzate de comiterea aceleiași fapte sau a unei fapte conexe, dar examinate într-o procedură separată, instanța de judecată trebuie să aprecieze dacă:*

- cererea de audiere a martorului este suficient de motivată și relevantă pentru obiectul acuzației;
- eventualele mărturii pot fi relevante, iar în caz de refuz să motiveze în mod suficient decizia de a nu permite audierea martorului în proces;
- decizia cu privire la refuzul audierii martorului nu subminează echitatea generală a procedurii.

În cazul în care instanța acceptă audierea, persoana trebuie să fie informată despre dreptul de a fi asistată de un apărător, despre dreptul de a nu se autoincrimina și despre dreptul de a refuza să facă declarații.⁵⁸

Alături de cererile privind audierea martorilor, apărarea formulează frecvent, în cauzele analizate, cereri privind:

- prezentarea documentelor/materialelor din alte dosare conexe (disjuncte);
- administrarea probelor cu concursul instanței;
- ridicarea excepției de neconstituționalitate;
- cercetarea materialelor și a proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale (art. 373 CPP);
- încetarea procesului penal și atragerea la răspundere contravențională;
- declararea nulității ordonanței de începere a urmăririi penale, a ordonanței de conexare sau disjungere a cauzelor, a ordonanței de punere sub învinuire etc.

Aceste tipuri de cereri au fost examinate de instanță prin încheieri motivate, fie în cursul cercetării judecătorești, fie la adoptarea sentinței (dacă cereau o apreciere globală a probelor). Regula este cea stabilită de art. 375¹ alin. (3) CPP: cererile privind administrarea probelor noi se examinează cu audierea

⁵⁶ Hotărârea CtEDO în cauza Erkapić c. Croației, hotărârea din 25 aprilie 2013, definitivă la 25 iulie 2013 (Cererea nr. 51198/08). §§ 75–8. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-118734>.

⁵⁷ Hotărârea CtEDO în cauza Ibrahim și alții c. Regatului Unit, hotărârea Marii Camere din 13 septembrie 2016, (Cererea nr. 50541/08, 50571/08, 50573/08 și 40351/09). §§ 266–274. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-166680>.

⁵⁸ Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 23.09.2025 (Dosarul nr. 163g/2024) privind excepțiile de neconstituționalitate a prevederilor articolului 90 alin. (3) pct. (8) din Codul de procedură penală (interdicția citării și audierii în calitate de martor a unei persoane în privința căreia sunt probe că a comis infracțiunea care se investighează) (sesizările nr. 163g/2024, nr. 187g/2024 și nr. 110g/2025).

opiniilor celorlalte părți și se soluționează prin încheiere motivată. Cererile de natură substanțială — care ating elemente ale învinuirii (încadrarea juridică, nulitatea ordonanței etc.) — pot fi amânate pentru soluționarea în fond, conform practicii consacrate în ședința preliminară.

» Explicarea învinuirii de către acuzatorul de stat

O dispoziție adesea trecută cu vederea, dar de o importanță practică majoră, este art. 366 alin. (3) CPP, potrivit căruia *«președintele ședinței de judecată întreabă inculpatul dacă îi este clară învinuirea adusă, dacă acceptă să facă declarații și să răspundă la întrebări. În cazul în care inculpatului nu-i este clară învinuirea formulată, procurorul îi face explicațiile respective»*. Curtea Constituțională, prin Decizia nr. 17 din 28 februarie 2023, a statuat asupra acestei obligații, stabilind că ea reprezintă o garanție a dreptului de a fi informat despre învinuire, în sensul art. 6 § 3 lit. a) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.⁵⁹

În cauza *Nevzlin c. Rusiei*, Curtea Europeană a statuat că *dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea. Curtea reiterează că articolul 6 § 3 (a) din Convenție îi conferă inculpatului dreptul de a fi informat, în detaliu, nu numai cu privire la cauza acuzației, adică actele pe care i se reproșează că le-a comis și pe care se bazează acuzația, ci și cu privire la calificarea juridică dată acestor acte.*⁶⁰ În cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice, unde învinuirea este complexă — elementele materiale sunt multiple (acceptarea finanțării, coruperea alegătorilor, falsificarea rapoartelor), participația implică numeroase persoane, iar latura subiectivă cere proba intenției cu privire la caracterul ilicit al finanțării — explicarea învinuirii este deseori solicitată.

Reieșind din caracterul complex al infracțiunilor și modul lor de realizare, partea apărării atât la faza de urmărire penală, dar și în faza de examinare a cauzei în fond, solicită explicarea învinuirii, invocând că nu le este clară învinuirea. În asemenea situație, președintele ședinței de judecată este ținut să invite expres procurorul la explicații, iar acestea trebuie consemnate în procesul-verbal al ședinței. Limitele explicațiilor sunt date de cadrul învinuirii formulate: procurorul nu poate adăuga noi fapte ori modifica încadrarea în cursul explicației (art. 325 CPP stabilește o procedură distinctă pentru modificarea acuzării).

În practică, se disting două situații:

- neclaritate obiectivă, atunci când învinuirea este formulată într-o terminologie tehnică greu accesibilă (de exemplu, „scheme de utilizare a numerarului necontabilizat”); procurorul este obligat să prezinte, în termeni accesibili, elementele faptei și temeiul juridic;
- neclaritate pretinsă dilatoriu, atunci când apărarea invocă repetat neclaritatea pentru a obține amânări; în acest caz, explicația se dă o singură dată, iar refuzul nejustificat al inculpatului de a o accepta nu blochează desfășurarea procesului.

» Terminarea cercetării judecătorești. Pregătirea pentru dezbaterile judiciare

Potrivit art. 376 CPP, după cercetarea tuturor probelor, președintele ședinței întreabă părțile dacă doresc să dea explicații suplimentare sau să formuleze cereri sau demersuri noi. Dacă nu sunt cereri ori, după soluționarea celor formulate, președintele declară cercetarea judecătorească terminată și explică părților că, în dezbaterile judiciare, și instanța, la adoptarea sentinței, sunt în drept să facă trimiteri numai la probele cercetate în ședința de judecată.

Această regulă, aparent formală, are consecințe practice decisive: o probă menționată în rechizitoriu

⁵⁹ Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 17 din 28 februarie 2023 (Dosarul nr. 203g/2022), privind excepția de neconstituționalitate a art. 366 alin. (3) CPP, §§ 19–22.

⁶⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Nevzlin c. Rusiei* din 18 ianuarie 2022, definitivă la 18 aprilie 2022, (Cererea nr. 26679/08), §§ 136–137. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-215133>.

dar neprezentată în cercetarea judecătorească nu poate fundamenta sentința, chiar dacă este, în sine, admisibilă și pertinentă. De aceea, instanța și procurorul trebuie să verifice, înainte de terminarea cercetării, că fiecare probă relevantă din dosar a fost efectiv cercetată – prin audiere, citire ori examinare – și consemnată în procesul-verbal.

În aceeași cauză, instanța de apel a precizat și limita temporală a acestei reguli: cererea de reluare a cercetării judecătorești formulată după declararea încheierii dezbaterilor și după anunțarea retragerii în deliberare – în speță, un demers de dispunere a unei expertize fonetice asupra înregistrărilor audio – a fost lăsată fără examinare, Colegiul penal reținând că, potrivit art. 376 alin. (1) și (2) CPP, reluarea cercetării judecătorești poate avea loc doar până la închiderea dezbaterilor judiciare, anterior retragerii instanței în deliberare, etapa procesuală în care putea fi formulată o asemenea cerere fiind deja epuizată.⁶¹

În concluzie, cercetarea judecătorească în cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice și de corupție electorală reclamă o gestionare metodică, bazată pe distincții clare între categoriile de probe, pe motivarea minuțioasă a fiecărei încheieri procesuale și pe respectul riguros al principiilor contradictorialității, oralității și nemijlocirii.

» Dezbaterile judiciare. Replica scrisă și verificarea argumentelor apărării

Dezbaterile judiciare reprezintă momentul procesual în care probele administrate sunt supuse, în fața judecătorului, filtrului oralității, nemijlocirii și contradictorialității. Procurorul își expune poziția asupra faptei imputate, a încadrării juridice și a pedepsei solicitate, iar apărarea combate acuzarea prin argumente de fapt și de drept. Pentru judecător, această confruntare orală directă nu este o formalitate: ea furnizează elementele pe baza cărora se formează intima convingere și se poate pronunța soluția în cauză.

La deliberare, judecătorul își poate întemeia sentința numai pe probele care au fost cercetate nemijlocit în ședința de judecată. O probă care nu a fost examinată în cursul cercetării judecătorești, în condiții de contradictorialitate, nu poate fi invocată și nu poate sta la baza hotărârii, oricare ar fi valoarea ei aparentă din faza de urmărire penală.

Deși dezbaterile au caracter oral, transpunerea replicii în formă scrisă și depunerea ei la dosarul cauzei prezintă, din perspectiva judecătorului, o utilitate practică deosebită. Replica scrisă – prin care sunt analizate toate argumentele apărării ce introduc neclaritate și pot submina încrederea instanței în probatoriul prezentat – oferă judecătorului un instrument de verificare ordonată a fiecărei obiecții, în afara presiunii retorice a timpului de ședință. Utilitatea ei se manifestă îndeosebi sub trei aspecte:

- ✓ **Combaterea argumentelor imprevizibile.** În pledoarie, oricare dintre părți poate propune interpretări inedite sau accente neprevăzute asupra elementelor constitutive ale infracțiunii. Forma scrisă a replicii permite o deconstrucție analitică și riguroasă a acestora, pe care judecătorul o poate confrunta punct cu punct cu materialul probator.
- ✓ **Conservarea fidelă a argumentelor pentru instanțele de control judiciar.** Procesul-verbal al ședinței poate omite nuanțe esențiale ale pledoariilor. Consemnarea replicii în formă scrisă garantează că argumentele și răspunsurile la acestea rămân fixate la dosar, devenind o piesă de referință în eventualitatea declarării apelului sau a recursului.
- ✓ **Fixarea limitelor judecății și prevenirea abuzului de drept.** Forma scrisă cristalizează răspunsul juridic la acuzație și împiedică modificarea arbitrară a strategiei procesuale, sprijinind judecătorul în respectarea principiului obiectivității la deliberare.

În concluzie, replica nu poate constitui un discurs nou. Instanța este ținută să limiteze partea la a răspunde exclusiv celor comunicate de partea adversă, dreptul la ultima replică aparținând întotdeauna apărătorului și inculpatului.

⁶¹ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 31 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-81/26).

Capitolul 3

Aprecierea probelor și măsurile de siguranță

3.1. Sentința judecătorească și aprecierea probelor

» Sentința – cadrul legal și standardul probator

Potrivit art. 384 din Codul de procedură, sentința este hotărârea prin care cauza se soluționează în fond de prima instanță, pronunțată în numele legii. Raționamentul instanței trebuie să respecte rigorile prevăzute de art. 385 CPP, care impune soluționarea chestiunilor privind existența faptei, încadrarea juridică, vinovăția, pedeapsa, confiscarea, soarta corpurilor delictive, cheltuielile judiciare, sechestrul și măsurile preventive – iar art. 394 CPP pretinde ca sentința să cuprindă o motivare exhaustivă, cu analiza individualizată a fiecărei probe și cu indicarea motivelor pentru care unele probe au fost reținute, iar altele au fost înlăturate.

Standardul probator în cauzele penale rămâne cel prevăzut de art. 8 alin. (3) CPP – toate dubiile în probarea învinuirii, care nu pot fi înlăturate în condițiile prezentului cod, se interpretează în favoarea bănuțitului/învinutului/inculpatului. Totuși, acest principiu nu impune instanței obligația de a identifica o „*probă-regină*”, ci doar impune un raționament onest, rațional și coroborat. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a admis constant că o condamnare se poate întemeia pe probe indirecte (circumstanțiale, *indicia*), cu condiția ca acestea, privite în ansamblu, să fie suficient de precise și concordante, să fie examinate într-o procedură contradictorie și ca instanța să expună un raționament detaliat asupra fiabilității și forței lor probante, având în vedere și celelalte elemente disponibile la dosar.⁶²

La adoptarea unei hotărâri de condamnare prin prisma jurisprudenței CtEDO, până la adoptarea unei soluții definitive de condamnare, instanța trebuie să-și formeze convingerea că inculpatul a săvârșit în mod indubitabil fapta – formulă care rezumă caracterul iluzoriu al standardului probator: *orice dubiu rezonabil ce subzistă după administrarea completă a probelor profită inculpatului, însă dubiul rezonabil nu este echivalent cu orice ipoteză alternativă plauzibilă formulată de apărare*.

» Aprecierea coroborată a probelor – principiul central

Specificul cauzelor de finanțare ilegală a partidelor politice rezidă în faptul că, de regulă, nici una dintre probele administrate, luată izolat, nu este de natură să stabilească dincolo de orice dubiu vinovăția inculpatului. Autorii schemelor infracționale iau, prin însăși natura activității lor, măsuri de conspirație: folosesc aplicații de comunicare criptate, pseudonime, plicuri cu suma însemnată doar prin cifre-cod, ciorne scrise de mână, liste paralele etc. Prin urmare, instanța are obligația, prevăzută de art. 101 alin. (1)–(2) CPP, de a aprecia probele „*din punctul de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității, iar toate probele în ansamblu – din punctul de vedere al coroborării lor*”.

Regula nu poate fi aplicată mecanic: nu este suficient ca instanța să enumere declarațiile martorilor, procesele-verbale și înregistrările – ea trebuie să demonstreze modul în care fiecare probă confirmă sau contrazice celelalte și cum, în ansamblu, acestea configurează o versiune factuală coerentă.

Această exigență a fost susținută de către Curtea de Apel Centru, care a menționat: *respingând critica apărării privind pretinsa lipsă a probelor, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a reținut că un asemenea argument se întemeiază pe o interpretare selectivă și subiectivă a materialului probator, în timp ce aprecierea corectă impune ca fiecare probă să fie evaluată sub aspectul pertinentei, concludenței, utilității și veridicității, iar în ansamblul lor prin coroborare reciprocă (art. 100 alin. (4) și art. 101 CPP). Instanța a concluzionat că, din totalitatea probelor astfel apreciate, vinovăția inculpatelor rezultă dincolo de orice dubiu rezonabil, argumentele apărării nefiind apte să răstoarne concluziile primei instanțe în lipsa unor probe noi ori de natură să creeze dubii rezonabile*.⁶³

⁶² Hotărârea CtEDO în cauza Schatschaschwili c. Germaniei [MC] (cererea nr. 9154/10), hotărârea din 15 decembrie 2015. §§ 124, 126 și 128. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159566>.

⁶³ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

În cauzele penale privind finanțarea ilegală a partidelor politice și coruperea electorală, stabilirea vinovăției se realizează, de regulă, în baza unui ansamblu probator complex, format din declarațiile martorilor implicați în activitatea structurilor politice (de exemplu, secretari, responsabili teritoriali, curieri etc.), coroborate cu procese-verbale de percheziție, ridicare și examinare, care reflectă existența unor sume de bani, înscrisuri informale și evidențe paralele privind distribuirea mijloacelor financiare.

Acest probatoriu este, în mod frecvent, completat de rezultatele măsurilor speciale de investigații, inclusiv interceptări ale comunicărilor, controlul transiterii sau primirii banilor și investigații sub acoperire, precum și de date extrase din dispozitive electronice și aplicații de comunicare utilizate în mod intern. De asemenea, prezintă relevanță actele autorităților competente în materie electorală, în măsura în care acestea indică neconcordanțe sau falsificări ale rapoartelor financiare.

Într-o asemenea configurație probatorie, instanța este chemată să aprecieze probele în mod coroborat, evaluând contribuția fiecărei categorii de mijloace de probă la conturarea unei imagini factuale coerente. Faptul că o anumită probă, analizată izolat, ar putea genera discordanțe sau că o persoană acuzată neagă faptele imputate nu este, prin sine, suficient pentru a înlătura concluzia rezultată din ansamblul probelor, în măsura în care acestea sunt convergente, concordante și se confirmă reciproc.

» **Aprecierea declarațiilor martorilor în tandem cu probele conjuncturale**

Declarațiile martorilor constituie, în aceste cauze, piesa centrală – dar sunt, în același timp, cele mai vulnerabile la contestare. Martorii sunt, în cea mai mare parte, foști angajați ai partidului (secretari, asistenți, curieri, președinți de oficii teritoriale, șoferi), persoane care au avut cunoștință nemijlocită despre mecanismul financiar, dar care au fost, la rândul lor, implicate în circuitul banilor. Credibilitatea lor este, aproape invariabil, atacată de apărare prin argumente standard: presiune din partea organelor de urmărire penală, beneficii procesuale (calitatea de martor, neinițierea urmăririi penale în privința lor etc.), animozitate personală, confuzie, inconsecvență.

Standardul de apreciere a acestor declarații a fost stabilit în mod clar de CtEDO în jurisprudența sa privind „martorul absent” și „martorul interesat”: *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit [MC]*⁶⁴ și *Schatschaschwili c. Germaniei [MC]*⁶⁵, potrivit cărora condamnarea poate fi întemeiată în mod decisiv pe declarațiile unui martor chiar dacă există factori care diminuează în mod obiectiv credibilitatea acestuia, cu condiția ca instanța să aplice un triplu test:

- să existe motive temeinice care să justifice absența sau caracterul atipic al martorului;
- declarațiile martorului să nu constituie unica sau preponderenta probă a condamnării;
- să existe factori compensatori suficienți care să contrabalanseze dificultățile cauzate apărării – inclusiv posibilitatea efectivă de a contesta aceste declarații.

Aplicând acest test în cauzele interne, instanțele de judecată trebuie să examineze în mod obligatoriu:

- coerența internă a declarațiilor martorului (versiunea dată inițial în fața organului de urmărire, reiterată în fața instanței);
- coerența externă – gradul în care declarația se suprapune cu alte probe obiective (interceptări, ridicări, expertiză);
- lipsa unui interes material sau personal determinant al martorului în a o face să declare fals;
- circumstanțele concrete ale audierii – prezența apărătorului, procedura aleasă, caracterul spontan sau, dimpotrivă, sugerat al răspunsurilor.

⁶⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* din 15 decembrie 2011 (Cererile nr. 26766/05 și 22228/06). §§ 152. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-123552>.

⁶⁵ Hotărârea CtEDO în cauza *Schatschaschwili c. Germaniei [MC]* (cererea nr. 9154/10), hotărârea din 15 decembrie 2015. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159566>.

În una din cauzele examinate de Colegiul penal al Curții de Apel Centru, apărarea a contestat declarațiile martorului principal, invocând:

- divergențe între declarațiile inițiale și cele suplimentare privind destinația sumei de 100.000 lei și 50.000 dolari SUA;
- implicarea martorei în investigarea cauzei sub supravegherea organului de urmărire penală;
- absența, la momentul transmiterii sumelor, a calității formale de președinte de partid.

Instanța a respins motivat aceste argumente arătând că divergențele minore privind destinația fondurilor nu afectează substanța declarației — și anume faptul transmiterii propriu-zise a banilor, confirmat de interceptările audio-video, de ridicarea ulterioară a sumelor și de corespondența prin aplicații criptate — iar calitatea formală de președinte nu constituie element constitutiv al infracțiunii, atât timp cât martora s-a aflat în proces de afiliere la o formațiune politică și banii i-au fost transmiși expres în acest scop.⁶⁶

Prin urmare, testul coroborării impune instanței să caute, pentru fiecare afirmație esențială din declarația martorului, cel puțin o probă obiectivă de confirmare: un extras de interceptare care reflectă întâlnirea sau convorbirea despre care vorbește martorul, un proces-verbal de ridicare care atestă existența fizică a obiectului descris (plic, ciornă, dispozitiv), o imagine captată prin supraveghere sau o înregistrare a deplasării unui autoturism la data și locul afirmate. Doar această „triangulație” probatorie poate răspunde exigențelor art. 8 CPP și standardului CtEDO privind echitatea procedurii.

» Rezultatele perchezițiilor — ciorne, bani, dispozitive — analizate în ansamblu

Perchezițiile și ridicările constituie, în cauzele de finanțare ilegală, sursa privilegiată a probelor materiale. În practică, se recuperează: plicuri cu sume de bani însemnate fie direct pe plic (codificat), fie în ciorne separate; ciorne cu liste de persoane și rubrici („primit”, „trimis”, „transmis”, „restituit”); agende, dosare operaționale ale oficiilor teritoriale; telefoane speciale cu aplicații criptate; dispozitive de stocare. Eroarea tipică constatată în mod recurent atât în activitatea organului de urmărire, cât și, uneori, în motivarea primei instanțe — este concentrarea pe o singură probă materială, tratată ca „probă-regină”, în detrimentul analizei coroborate.

Abordarea corectă impune instanței să integreze fiecare probă materială în arhitectura probatorie: banii ridicați trebuie raportați la sumele discutate în interceptări și la cele declarate de martori; ciornele trebuie confruntate cu listele electronice din telefoanele cu aplicații criptate și cu rapoartele financiare depuse la Comisia Electorală Centrală (CEC); dispozitivele ridicate trebuie analizate prin prisma conversațiilor înregistrate în memoria lor și a metadatelor, iar apoi coroborate cu cronologia operațiunilor documentate prin măsurile speciale de investigații.

CtEDO a acceptat, în numeroase cauze privind infracțiuni economico-financiare și de corupție, că un asemenea raționament inductiv — construit pornind de la mai multe „fascicule” de informație parțiale — este compatibil cu art. 6 din Convenție, cu condiția ca instanța să motiveze explicit de ce interpretarea reținută este cea mai plauzibilă și de ce ipotezele alternative avansate de apărare sunt înlăturate. Instanța națională trebuie să specifice, în motivare:

- care sunt fasciculele de informație reținute;
- de ce fiecare fascicul este pertinent;
- în ce mod fasciculele converg spre o aceeași concluzie;
- de ce ipotezele alternative sunt mai puțin plauzibile.

⁶⁶ Sentința Judecătorei Chișinău (sediul Buiucani) din 19 martie 2025 (Dosarul nr. 1-3074/2023).

În cauza *Bykov c. Rusiei* [MC], Marea Cameră a reținut că o condamnare se poate întemeia pe înregistrări obținute prin măsuri speciale de investigații, coroborate cu declarații de martori și probe materiale, în măsura în care instanța națională asigură caracterul contradictoriu al examinării și verifică fiabilitatea fiecărui element probator.⁶⁷

În consecință, motivarea hotărârii de condamnare trebuie să întrunească, cumulativ, următoarele cerințe:

- să expună concret și individualizat elementele care alcătuiesc fasciculul probator;
- să arate convergența reciprocă a acestor elemente în susținerea concluziei de vinovăție;
- să justifice de ce interpretarea reținută este cea mai plauzibilă, raportat la ansamblul materialului probator;
- să răspundă punctual ipotezelor alternative avansate de apărare, înlăturând argumentat fiecare dintre acestea.

O trimitere globală la „ansamblul probelor administrate”, fără disecția concretă a elementelor probatorii și a coroborării lor, este, prin sine, insuficientă pentru a satisface cerințele art. 6 § 1 din Convenție și creează un dubiu legitim asupra echității de ansamblu a procedurii.

» Identificarea părților relevante din interceptări

Măsurile speciale de investigații care generează conținut audio-video voluminos — *cercetarea domiciliului, utilizarea și/sau instalarea în el a aparatelor ce asigură fotografierea sau supravegherea și înregistrarea audio și video (art. 137 CPP); supravegherea tehnică art. (138 CPP); interceptarea și înregistrarea comunicărilor și/sau a imaginilor (art. 1381 CPP); controlul transmiterii sau primirii banilor, serviciilor ori a altor valori (art. 1387 CPP)* — ridică o problemă recurentă: selectarea, din mii de ore de înregistrări, a acelor secvențe efectiv relevante pentru obiectul probatoriu.

Sarcina primei instanțe nu este de a audia integral înregistrările, ci de a verifica:

- legalitatea dispunerii măsurii;
- modul de consemnare în procesul-verbal;
- corectitudinea stenogramei anexate;
- relevanța secvențelor puse la baza acuzației.

Astfel, instanța urmează să motiveze specific de ce secvențele reținute sunt pertinente și cum se integrează ele în ansamblul probator, fără a cădea în extrema opusă — cea a reproducerii integrale a stenogramelor.

Apărarea va solicita, aproape invariabil, administrarea unor părți din interceptări pe care le consideră dezincriminatorii — de pildă, discuții în care inculpatul neagă implicarea, își exprimă refuzul sau discută despre alte subiecte. Instanța are obligația, în temeiul art. 325 CPP și al art. 6 § 3 lit. d) CEDO, de a admite asemenea solicitări atunci când sunt pertinente și concludente, respingând doar cererile vădit dilatorii. Principiul identificat în cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei* [MC]⁶⁸ — la care se va reveni în secțiunea privind pescuirea probelor — impune un test în trei etape: *dacă cererea părții a fost motivată și relevantă; dacă instanțele au evaluat relevanța și au motivat refuzul; și dacă decizia instanțelor a afectat echitatea de ansamblu a procedurii.*

⁶⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Bykov c. Rusiei* [MC], (cererea nr. 4378/02), hotărârea din 10 martie 2009. §§ 89–105. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91704>.

⁶⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei* [MC] din 18.12.2018 (cererea nr. 36658/05), §§ 158–168. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187932>.

» Contestarea existenței grupului criminal organizat și a trasabilității banilor

Apărarea în cauzele întemeiate pe art. 181² alin. (5) Cod penal abordează, aproape invariabil, două linii de atac:

- inexistența grupului criminal organizat în sensul art. 46 Cod penal;
- absența trasabilității banilor — adică a lanțului probatoriu care să demonstreze că sumele acceptate provin efectiv din activități criminale sau, cel puțin, de la grupul criminal organizat pretins.

Cu privire la existența grupului criminal organizat, Codul penal definește, la art. 46, această formă de participație: „*reuniune stabilă de persoane care s-au organizat în prealabil pentru a comite una sau mai multe infracțiuni*”.⁶⁹ Elementele constitutive sunt:

- reunirea;
- caracterul stabil;
- organizarea prealabilă;
- scopul comiterii de infracțiuni.

În cauzele privind finanțarea ilegală a partidelor politice săvârșită în cadrul unui grup criminal organizat, instanța urmează să stabilească existența grupului exclusiv în baza probelor cercetate nemijlocit și contradictoriu în ședința de judecată, prin evaluarea cumulativă a tuturor circumstanțelor de fapt relevante. Constatarea existenței unui asemenea grup nu poate rezulta din simple afirmații generale ori din apartenența formală la o structură politică, ci presupune identificarea elementelor caracteristice organizării infracționale și a mecanismului concret de funcționare al acesteia.

În acest sens, instanța urmează să verifice, între altele, momentul constituirii grupului, scopul urmărit, existența unei structuri relativ stabile, identitatea liderului sau a coordonatorilor, componența membrilor și rolurile atribuite fiecăruia în realizarea activităților infracționale. Totodată, prezintă relevanță modalitatea de comunicare între participanți, inclusiv utilizarea aplicațiilor criptate, a telefoanelor dedicate ori a altor metode de evitare a identificării, mecanismul transmiterii sarcinilor și al coordonării interne, existența unei discipline ierarhice, precum și adoptarea unor tactici de disimulare ori modificarea acestora pe parcursul și ulterior comiterii faptelor investigate.

Existența grupului criminal organizat poate fi dedusă dintr-un ansamblu de probe convergente, precum declarațiile martorilor, interceptările comunicațiilor, rezultatele măsurilor speciale de investigație, documentele financiar-contabile, datele privind fluxurile financiare, actele de ridicare și percheziție, precum și alte mijloace de probă care evidențiază coordonarea acțiunilor și caracterul organizat al activității desfășurate. Instanța urmează să analizeze aceste probe nu izolat, ci în interdependența lor, pentru a determina dacă acestea conturează existența unei structuri organizate și a unei acțiuni coordonate orientate spre realizarea scopului infracțional.

Sub aspectul finanțării ilegale, relevanță aparte prezintă stabilirea caracterului conștient al acceptării mijloacelor financiare ori a altor beneficii. Deși nu este întotdeauna necesară demonstrarea traseului complet al fiecărei sume de bani de la sursa primară până la beneficiarul final, instanța urmează să verifice dacă totalitatea probelor administrate demonstrează existența unei legături între persoană și sursa ilicită a finanțării, precum și faptul că acceptarea acesteia a avut loc cu bună știință. În practică, elementele privind trasabilitatea fondurilor, inclusiv transferurile bancare, deplasările curierilor, reamitarea repetată a unor sume de bani ori utilizarea unor modalități informale de distribuire a resurselor financiare, pot constitui indicii relevante pentru stabilirea caracterului conștient al acceptării finanțării.

⁶⁹ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În M. O. al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.

Astfel, într-o cauză în care a fost implicat un președinte de organizație teritorială, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a reținut că latura subiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 181² alin. (5) Cod penal se caracterizează prin intenție directă, făptuitorul conștientizând caracterul ilicit al acceptării unor mijloace financiare provenite din surse ilegale și nedeclarate.

Instanța a dedus caracterul conștient al acceptării din poziția inculpatului în structura partidului și din atribuțiile sale concrete de mobilizare, coordonare și raportare, apreciind că această poziție exclude posibilitatea necunoașterii mecanismului de organizare a protestelor și a modului de finanțare a acestora, concluzia fiind fundamentată pe coroborarea declarațiilor mai multor martori care au descris un mecanism riguros structurat, cu ierarhie definită și remunerare documentată prin tabele și fotografii.⁷⁰

Aceste cauze se deosebesc în grade diferite, prin trăsătura complexității, și anume: schema infracțională unică este pusă în aplicare prin acțiunile convergente ale unui număr semnificativ de inculpați, fiecare cu un rol specific — organizator, coordonator, curier, contabil, beneficiar direct. Complexitatea ridică provocări procesuale specifice: durata procesului, asigurarea dreptului la apărare a fiecărui inculpat, ordonarea administrării probelor, gestionarea cererilor și incidentelor, evitarea contaminării reciproce a pozițiilor procesuale.

Jurisprudența CtEDO recunoaște explicit că, în cauzele complexe, termenul „rezonabil”, cerut de art. 6 § 1 CEDO, se apreciază în funcție de circumstanțele cauzei, inclusiv de complexitatea acesteia, de conduita părților și a autorităților.⁷¹ Pentru aceste motive, legiuitorul a introdus, prin Legea nr. 100 din 13.06.2025, alin. (4¹) al art. 20 CPP, care stabilește un termen accelerat pentru cauzele privind infracțiunile prevăzute la art. 181¹–182 Cod penal: urmărirea penală — cel mult 6 luni; prima instanță — cel mult 4 luni; apelul — cel mult 2 luni; cu posibilitatea prelungirii motivate.

În asemenea cauze, instanța are o obligație sporită de management judiciar și de organizare eficientă a activității procesuale, având în vedere complexitatea materialului probator și necesitatea asigurării examinării cauzei într-un termen rezonabil. Aceasta presupune stabilirea unui calendar predictibil al ședințelor de judecată, planificarea etapizată a cercetării probelor, inclusiv prin gruparea acestora în funcție de episoadele faptice investigate, persoanele inculcate sau categoriile de circumstanțe ce urmează a fi clarificate.

Totodată, instanța urmează să emită, pe parcursul examinării cauzei, încheieri interlocutorii sau intermediare motivate, prin care să fixeze aspectele procesuale și probatorii relevante, să soluționeze cererile formulate de participanți și să delimiteze cadrul de cercetare judecătorească. O asemenea abordare permite structurarea coerentă a materialului probator, facilitează analiza juridică ulterioară și asigură elaborarea unei sentințe motivate într-un mod clar, sistematic și eficient.

» Delimitarea exercițiului legitim al drepturilor procesuale de folosirea lor dilatorie

Punctul sensibil identificat de practică și de altfel elementul central al problemei procedurale în cauzele complexe este distincția dintre exercitarea legitimă a drepturilor procesuale și folosirea lor cu efect predominant dilatoriu. Apărătorii, în exercitarea atribuțiilor lor, au dreptul și, în multe cazuri, obligația profesională de a formula cereri, obiecții, excepții, recuzări, cereri de strămutare, solicitări de administrare a probelor, trimiteri ale unor excepții de neconstituționalitate. Fiecare dintre aceste manifestări este, în principiu, legitimă; devine însă abuzivă atunci când scopul său real este nu elucidarea cauzei, ci tergiversarea ei.

⁷⁰ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 19 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1039/25).

⁷¹ Hotărârea CtEDO în cauza Pélissier și Sassi c. Franței [MC] din 25.03.1999 (cererea nr. 25444/94). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58226>.

CtEDO a recunoscut că instanțele naționale au dreptul și responsabilitatea de a gestiona activitatea de apărare într-un mod care să prevină abuzul, fără a încălca substanța dreptului la apărare.⁷² Criteriile de identificare a folosirii dilatorii sunt, în esență:

- reluarea unor cereri deja respinse, fără invocarea unor elemente noi;
- formularea unor cereri vădit lipsite de relevanță față de obiectul cauzei;
- cereri formulate într-un moment procesual care afectează sau amână nejustificat etapele următoare;
- (d) tipare repetitive — același avocat, aceleași tipuri de cereri, același efect tergiversant, în mai multe cauze.

În cauzele complexe privind finanțarea ilegală a partidelor politice, coruperea electorală sau alte infracțiuni conexe, caracterizate printr-un volum considerabil de materiale probatorii, instanța urmează să asigure un echilibru între garantarea efectivă a dreptului la apărare și necesitatea desfășurării procesului într-un termen rezonabil. Exercițarea drepturilor procesuale de către părți trebuie realizată cu bună-credință și în limitele scopului pentru care acestea sunt recunoscute de lege.

În situațiile în care partea apărării solicită acordarea unor termene suplimentare pentru studierea materialelor cauzei ori reluarea cercetării judecătorești, instanța trebuie să verifice dacă asemenea cereri sunt motivate concret, dacă indică expres probe vizate, relevanța acestora pentru soluționarea cauzei și imposibilitatea obiectivă a examinării lor la etapa procesuală corespunzătoare. Formularea unor cereri generale, nedeterminate sau repetate, fără individualizarea probelor pretins neexamineate ori a obiecțiilor concrete, poate indica un comportament procesual orientat predominant spre tergiversarea examinării cauzei.

La aprecierea caracterului justificat al unor asemenea demersuri, instanța urmează să țină seama și de conduita procesuală anterioară a părții, inclusiv dacă aceasta a avut posibilitatea efectivă de a participa la cercetarea fiecărei probe administrate de acuzare, de a formula obiecții, cereri sau explicații, precum și dacă aceste drepturi au fost exercitate în mod real pe parcursul cercetării judecătorești. În măsura în care aceste garanții au fost respectate, iar solicitările ulterioare sunt formulate într-o manieră generică și tardivă, instanța poate aprecia motivat că asemenea cereri constituie un exercițiu abuziv al drepturilor procesuale.

Judecătorul trebuie să rezolve asemenea cereri într-un mod care să demonstreze că:

- a examinat cererea pe fond;
- a luat în considerare toate argumentele invocate;
- a motivat respingerea prin raportare la elemente obiective;
- a asigurat totuși posibilitatea efectivă de a contesta probele pe fond.

Balansul acesta este — și trebuie să rămână — unul construit cu grijă.

» „Pescuirea de probe” de către avocat — cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei*

O formă particulară de folosire a drepturilor procesuale este „pescuirea de probe” (fishing expedition) — situația în care apărarea solicită administrarea unei probe nu pentru a combate o teză concretă a acuzării, ci în speranța că, printre materialele dezvăluite, s-ar putea găsi ceva util. În cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei* [MC]⁷³, Marea Cameră a CtEDO a stabilit principiul de mare relevanță pentru cauzele complexe,

⁷² Hotărârea CtEDO în cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei* [MC] din 18.12.2018 (cererea nr. 36658/05). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187932>.

⁷³ Hotărârea CtEDO în cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei* [MC] din 18.12.2018 (cererea nr. 36658/05). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187932>.

potrivit căruia apărarea nu are un drept absolut la administrarea tuturor probelor solicitate, iar instanța poate refuza cererile care nu sunt suficient motivate sau sunt în mod vădit irelevante.

Curtea Europeană pornește de la premisa că articolul 6 § 3 lit. d) din Convenție nu consacră un drept absolut al apărării de a obține audierea oricărui martor propus, ci urmărește garantarea egalității armelor. Admisibilitatea probelor rămâne, în principiu, o chestiune de drept intern, instanța națională fiind cel mai bine plasată să aprecieze utilitatea unei probe.

„Testul Murtazaliyeva” care reia și consolidează jurisprudența anterioară⁷⁴, cuprinde trei etape, cum s-a arătat și în secțiunea privind interceptările:

1. cererea părții a fost suficient motivată și relevantă pentru obiectul acușării?;
2. instanțele naționale au examinat relevanța și au motivat decizia de a admite sau respinge?;
3. refuzul instanței a afectat echitatea de ansamblu a procedurii?

Doar când răspunsul la întrebarea 3 este afirmativ se constată încălcarea art. 6 § 3 lit. d) CEDO.

Cu alte cuvinte, pentru judecătorul național, semnificația practică este următoarea: refuzul de a audia un martor al apărării nu atrage, prin el însuși, încălcarea art. 6, cu condiția ca instanța să fi examinat efectiv relevanța cererii, să fi expus motive adecvate și proporționale cu argumentele invocate, iar refuzul să nu fi compromis echitatea globală a procesului.

» Concluzii privind aprecierea probelor

Aprecierea probelor în cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice și de corupție electorală este, în ultimă instanță, un exercițiu de raționament inductiv disciplinat. Judecătorul trebuie să:

- examineze fiecare probă individual, pentru a-i verifica legalitatea, relevanța și concludența;
- confrunte probele între ele și să identifice punctele de convergență și de divergență;
- formuleze o concluzie motivată care să explice de ce versiunea acușării este mai plauzibilă decât ipotezele alternative ale apărării;
- respecte standardul dubiului rezonabil, fără însă a-l transforma în standardul certitudinii absolute.

Acest exercițiu este cu atât mai necesar cu cât cauzele sunt complexe, cu cât schemele infracționale sunt mai elaborate și cu cât pericolul social al faptelor este mai acut – afectând, însăși integritatea democratică a statului.

3.2. Măsurile de siguranță

» Natura juridică și cadrul constituțional

Măsurile de siguranță sunt sancțiuni de drept penal cu caracter preventiv, reglementate în art. 98–106¹ Cod penal, distincte de pedepsele penale. Natura lor juridică a fost explicată de CtEDO, *inter alia*, în cauza *Raimondo c. Italiei*⁷⁵: *scopul măsurilor de siguranță nu este pedepsirea, ci prevenirea – înlăturarea stării de pericol generate de săvârșirea faptei sau de bunurile care au servit ori au rezultat din infracțiune.*

⁷⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Perna c. Italiei* [MC] din 06.05.2003 (cererea nr. 48898/99). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61075>.

⁷⁵ Hotărârea CtEDO în cauza *Raimondo c. Italiei* din 22.02.1994 (cererea nr. 12954/87). § 44. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57870>.

Fundamentul constituțional al confiscării — ca măsură de siguranță — rezidă în art. 46 alin. (3) și (4) din Constituția Republicii Moldova: „averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă. Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii”.⁷⁶ Această formulă constituțională stabilește, pe de o parte, garanția proprietății private și prezumția liceității dobândirii, iar pe de altă parte — excepția, strict limitată la bunurile aflate într-o relație directă cu fapta penală. Fiecare operațiune de confiscare trebuie să demonstreze conformitatea cu aceste criterii.

» Confiscarea specială (art. 106 Cod penal)

Art. 106 Cod penal reglementează confiscarea specială, definită ca „trecerea forțată și gratuită, în proprietatea statului, a bunurilor indicate la alin. (2). În cazul în care aceste bunuri nu mai există, nu pot fi găsite sau nu pot fi recuperate, se confiscă contravaloarea acestora”. Alin. (2) enumeră categoriile de bunuri supuse confiscării speciale:

- bunurile utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni;
- bunurile rezultate din infracțiuni, precum și orice venituri din valorificarea acestora;
- bunurile date pentru a determina săvârșirea unei infracțiuni sau pentru a-l răsplăti pe infractor;
- bunurile deținute contrar dispozițiilor legale;
- bunurile convertite sau transformate, parțial sau integral, din bunurile rezultate din infracțiuni;
- bunurile care constituie obiect al infracțiunilor de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului.⁷⁷

În practica judiciară, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a menținut confiscarea specială, în temeiul art. 106 alin. (2) lit. a) Cod penal, a contravalorii sumelor utilizate în mod direct pentru finanțarea activităților ilegale ale partidului — bani folosiți pentru organizarea protestelor și remunerarea persoanelor mobilizate — reținând că participarea inculpaților la acceptarea și utilizarea acestor mijloace, în condițiile în care cunoșteau caracterul lor ilicit, justifică confiscarea, cu precizarea că la punerea în executare se va ține cont de concurența sumelor încasate în beneficiul statului de la ceilalți participanți la infracțiune.⁷⁸

Confiscarea specială, fiind o măsură de siguranță, se aplică independent de aplicarea pedepsei penale și independent de gravitatea obiectivă a faptei — „spre deosebire de pedeapsa penală, nu constituie o consecință a răspunderii penale, nu depinde de gravitatea prejudiciabilă a faptei comise, poate fi aplicată chiar dacă făptuitorului nu i se aplică pedeapsa penală”.⁷⁹ Acest caracter autonom, fundamentat pe scopul preventiv, este confirmat de CtEDO în numeroase cauze, printre care *Silickienė c. Lituaniei*⁸⁰ și *Ulemek c. Serbiei*⁸¹, unde Curtea a reținut că „scopul confiscării este de a asigura că bunurile obținute prin mijloace ilicite nu rămân în circulația civilă, iar măsura confiscării unui bun dobândit printr-o infracțiune acționează ca factor de descurajare pentru cei care ar intenționa să se angajeze în activități similare”.

⁷⁶ Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994. În M.O. nr.466 din 13.11.2024. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro.

⁷⁷ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În M. O. al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.

⁷⁸ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1030/25).

⁷⁹ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

⁸⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Silickienė c. Lituaniei* din 10.04.2012, definitivă la 10.07.2012 (cererea nr. 20496/02). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110261>.

⁸¹ Decizia CtEDO în cauza *Ulemek c. Serbiei* din 02.02.2021 (cererea nr. 41680/13). §§ 65. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-208855>.

» Confiscarea extinsă (art. 106¹ Cod penal)

Confiscarea extinsă, reglementată de art. 106¹ Cod penal (introdus prin Legea nr. 326 din 23.12.2013 și completat ulterior), este un instrument de luptă împotriva criminalității organizate și a corupției de înaltă nivel. Ea permite confiscarea bunurilor dobândite de persoana condamnată, membrii familiei sale sau persoane juridice controlate, în măsura în care valoarea acestora depășește veniturile dobândite licit, iar instanța ajunge la convingerea, pe baza probelor, că aceste bunuri provin din activități infracționale similare celor pentru care persoana este condamnată.

Standardul probator pentru confiscarea extinsă este unul diminuat în raport cu cel pentru condamnare – nu este cerut standardul „*dincolo de orice dubiu rezonabil*”, ci „*convingerea instanței bazată pe probe*”. Acest standard diminuat a fost considerat compatibil cu art. 6 § 2 CEDO (prezumția de nevinovăție) și cu art. 1 Protocol 1 CEDO (proprietate) de CtEDO în cauzele *Gogitidze și alții c. Georgiei*⁸² și *Telbis și Viziteu c. României*⁸³, întrucât scopul este unul preventiv și proporțional cu gravitatea fenomenelor combătute.

În cauzele examinate, confiscarea extinsă nu a fost aplicată în mod generalizat – instanțele s-au concentrat pe confiscarea specială pentru sumele direct implicate în infracțiune. Totuși, în cazurile în care se poate demonstra existența unor bunuri disproporționate față de veniturile licite ale inculpaților sau ale familiilor lor, aplicarea art. 106¹ Cod penal rămâne un instrument la îndemâna acuzării.

În cauza *Cosovan c. Republicii Moldova (nr. 2)* este incidentă procedura de confiscare dispusă odată cu încetarea procesului penal ca urmare a prescripției. Curtea a admis compatibilitatea măsurii cu art. 6 § 2 CEDO cu condiția ca hotărârea să nu formuleze constatări de vinovăție penală, ci să se limiteze la caracterul confiscabil al bunului, întemeiat pe probele administrate.⁸⁴ Instanța va evita, prin urmare, formulările de tipul „persoana a comis infracțiunea” și va motiva confiscarea într-un limbaj patrimonial: bunul este produs, instrument, bun derivat, echivalent ori obiect al confiscării extinse

» Sechestrul asigurator – premisa practică a confiscării

Sechestrul asigurator (art. 202–210 CPP) este instituția procesuală care garantează posibilitatea executării unei eventuale confiscări. Natura sa, subliniată în cauza *Dogmoch c. Germaniei*⁸⁵, este provizorie și preventivă: sechestrul „*nu reprezintă o acuzație în materie penală, în sensul art. 6 CEDO..., în cadrul unei investigații penale, sechestrul asigurator vizează în principal garantarea executării unei eventuale creanțe, ce va fi recunoscută în favoarea unor terți lezați prin infracțiunea ce face obiectul judecății ori pentru a se garanta executarea unei eventuale pedepse constând în confiscarea unor bunuri*”.

În cauzele examinate, instanțele au menținut sechestrul aplicat pe durata procedurii, arătând că motivele care au stat la baza aplicării acestuia și-au păstrat actualitatea. Într-o cauză din practica judiciară privind acceptarea finanțării ilegale a partidelor politice, sechestrul a fost menținut asupra cotei de imobil (cu valoarea de 967655,43 lei), a autoturismului (179215,48 lei) și a altor bunuri. Menținerea a fost confirmată de instanța de apel, care a reținut că sechestrul are caracter preventiv și provizoriu, iar nu sancționator, că temeiurile aplicării își păstrează actualitatea în raport cu natura acuzațiilor și cu necesitatea asigurării eventualei confiscări ori reparări a prejudiciului, și că măsura este proporțională și compatibilă cu art. 1 din Protocolul nr. 1 (*Dogmoch c. Germaniei*).⁸⁶

⁸² Hotărârea CtEDO în cauza *Gogitidze și alții c. Georgiei* din 12.05.2015 (cererea nr. 36862/05), §§ 104-107. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-154398>.

⁸³ Hotărârea CtEDO în cauza *Telbis și Viziteu c. României* din 26.06.2018 (cererea nr. 47911/15). §§ 69-71. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-235600>.

⁸⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Cosovan c. Republicii Moldova (nr. 2)* din 08.10.2024, definitivă la 08.01.2025 (cererea nr. 36013/13). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-236132>.

⁸⁵ Decizia CtEDO în cauza *Dogmoch c. Germaniei* din 08.09.2006 (cererea nr. 26315/03). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77231>.

⁸⁶ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).

Standardul de apreciere este dublu:

- necesitatea, justificată de riscul de disipare a patrimoniului;
- proporționalitatea, adică raportul rezonabil între valoarea sechestrată și prejudiciul anticipat.

» Proporționalitatea confiscării — jurisprudența CtEDO

Principiul proporționalității — element central al controlului de conformitate cu art. 1 Protocol 1 CEDO — impune ca ingerința statului în dreptul de proprietate să fie urmărită în scopul unui interes general legitim, să fie prevăzută de lege, să fie adecvată scopului și să nu impună persoanei o sarcină individuală excesivă. Jurisprudența CtEDO privind confiscarea a dezvoltat un test calibrat pentru această categorie de măsuri, reținut în cauzele *Raimondo c. Italiei*⁸⁷, *Phillips c. Regatului Unit*⁸⁸, *Silickienė c. Lituaniei*⁸⁹ și *Ismayilov c. Federației Ruse*⁹⁰.

Elementele testului sunt:

- existența unui temei legal clar pentru confiscare;
- urmărirea unui interes general (combaterea criminalității organizate, a corupției, a spălării banilor, a finanțării terorismului);
- proporționalitatea cuantumului confiscării — corelat cu rolul făptuitorului și cu cuantumul beneficiului obținut sau al valorii utilizate;
- existența unor garanții procedurale adecvate — procedura contradictorie, posibilitatea contestării, motivarea deciziei.

Atunci când bunul provenit din infracțiune nu mai poate fi confiscat în forma sa inițială, confiscarea altor bunuri până la concurența valorii produsului este compatibilă cu Convenția, dacă este prevăzută de lege, este legată de infracțiune și nu depășește valoarea produsului. În cauza *Tartamella și alții c. Italiei*, Curtea a confirmat acest standard, subliniind că bunurile echivalente pot proveni din surse licite, întrucât au funcție substitutivă.⁹¹ În aplicarea art. 106 alin. (1) Cod penal, instanța va respecta ordinea de examinare — bun concret, bun cu valoare echivalentă, apoi contravaloare — și va explica de ce trece la echivalent și cum a fost stabilită limita valorică.

Confiscarea produsului și repararea prejudiciului pot coexista, însă efectul economic cumulat nu trebuie să depășească scopul legitim al recuperării. În cauza *Florio și Bassignana c. Italiei*, refuzul de a deduce sumele deja confiscate din despăgubirile stabilite ulterior a impus reclamanților o sarcină excesivă, cu încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1.⁹² Când dispune atât confiscarea, cât și repararea prejudiciului, instanța trebuie să indice clar în dispozitiv dacă valorile se cumulează, se exclud sau se deduc.

Proporționalitatea și examinarea alternativelor mai puțin intruzive. Chiar în privința bunurilor supuse unui regim special ori restricționate în circuitul civil, confiscarea integrală poate fi disproporționată dacă scopul de interes public poate fi atins prin mijloace mai puțin intruzive. În cauza *Waldemar Nowakowski c. Poloniei*, Curtea a constatat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 întrucât instanțele nu au examinat alternative — autorizare, dezactivare, predare către o instituție și nu au ținut cont de buna-credință a

⁸⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Raimondo c. Italiei* din 22.02.1994 (cererea nr. 12954/87). §§ 44. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57870>.

⁸⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *Phillips c. Regatului Unit* din 05.07.2001, definitivă la 12.12.2001 (cererea nr. 41087/98). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123319>.

⁸⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Silickienė c. Lituaniei* din 10.04.2012, definitivă la 10.07.2012 (cererea nr. 20496/02). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110261>.

⁹⁰ Hotărârea CtEDO în cauza *Ismayilov c. Rusiei* din 06.11.2008, definitivă la 06.04.2008 (cererea nr. 30352/03). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89412>.

⁹¹ Hotărârea CtEDO în cauza *Tartamella și alții c. Italiei* din 23.10.2025 (cererile nr. 26338/19, 1823/21 și 12868/22). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245440>.

⁹² Hotărârea CtEDO în cauza *Florio și Bassignana c. Italiei* din 05.02.2026 (cererile nr. 34324/15 și 65192/16). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-248669>.

proprietarului.⁹³ În aplicarea art. 106 Cod penal, judecătorul trebuie să motiveze necesitatea măsurii și inexistența unor alternative compatibile cu interesul public.

» Confiscarea de la terți – garanții și limite

Confiscarea bunurilor aflate în patrimoniul terților (bunuri transferate, dăruite, vândute) este reglementată de art. 106 alin. (3) Cod penal și supusă unor garanții procedurale specifice.

Terțul trebuie să fie informat, să aibă acces la procedură și să poată invoca buna-credință – reguli confirmate de CtEDO în cauzele *Denisova și Moiseyeva c. Rusiei*⁹⁴.

Standardul este: confiscarea de la terți este posibilă doar dacă se demonstrează, pe baza probelor, că terțul știa sau ar fi trebuit să știe că bunul provine dintr-o infracțiune. Prezumțiile care inversează sarcina probei trebuie să fie stricte și să lase o marjă rezonabilă pentru răsturnare. În cauzele examinate, instanțele au aplicat în principal confiscarea de la inculpați direcți, abordarea terților fiind limitată.

Standardul european al confiscării de la terți a fost aplicat detaliat de instanța de apel, care a reținut, invocând jurisprudența Curții Europene (Silickienė, Gogitidze, Raimondo, Phillips, Denisova și Moiseyeva), că *măsura confiscării constituie o reglementare a folosinței bunurilor în sensul art. 1 din Protocolul nr. 1 și că dispunerea confiscării unui bun aparținând unui terț neimplicat în acuzații, fără o explicație plauzibilă, ar încălca drepturile acestuia. Colegiul penal a subliniat însă că prezumția caracterului ilicit al bunurilor poate fi aplicată legitim atunci când procedura oferă proprietarului o ocazie rezonabilă de a-și prezenta cauza și când instanțele nu își întemeiază deciziile pe simple suspiciuni, măsurile de confiscare fiind admisibile inclusiv față de terții fără bună-credință care maschează rolul ilicit în acumularea averii; în speță, s-a demonstrat că acceptarea remunerării a avut loc de la un grup criminal organizat.*⁹⁵

Buna-credință a proprietarului nu exclude automat confiscarea bunului folosit la comiterea faptei, însă impune garanții procedurale și o cale reală de reparare. În cauza *AGOSI c. Regatului Unit*, Curtea a apreciat proporțională confiscarea acolo unde proprietarul a avut o posibilitate efectivă de a-și prezenta cauza și de a contesta măsura.⁹⁶ Dimpotrivă, în cauza *Bowler International Unit c. Franței*, absența oricărui remediu real – restituire sau compensare, pentru terțul de bună-credință a atras încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1.⁹⁷ Confiscarea instrumentului aparținând unui terț rămâne admisibilă atunci când dreptul intern îi oferă proprietarului o cale de despăgubire împotriva celui care a folosit bunul (*S.C. Service Benz Com S.R.L. c. României*),⁹⁸ iar reaua-credință ori lipsa de diligență a proprietarului, stabilită în procedură contradictorie, justifică măsura (*Yaşar c. României*).⁹⁹ Instanța trebuie, în consecință, să motiveze distinct poziția terțului, iar nu doar rolul obiectiv al bunului.

» Măsuri de siguranță aplicabile persoanei juridice

Art. 21 Cod penal prevede răspunderea penală a persoanei juridice. În cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice, partidul politic însuși poate fi pasibil de sancțiuni – amenda, privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate, lichidarea (art. 63 Cod penal). În practică, efectul este adesea indirect: Hotărârea Curții Constituționale nr. 10 din 19.06.2023, prin care PP „Șor” a fost declarat neconstituțional,

⁹³ Hotărârea CtEDO în cauza *Waldemar Nowakowski c. Poloniei* din 24.07.2012, definitivă la 17.12.2012 (cererea nr. 55167/11). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112305>.

⁹⁴ Hotărârea CtEDO în cauza *Denisova și Moiseyeva c. Rusiei* din 01.04.2010, definitivă la 04.10.2010 (cererea nr. 16903/03). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-98018>.

⁹⁵ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 17 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-358/26).

⁹⁶ Hotărârea CtEDO în cauza *AGOSI c. Regatului Unit* din 24.10.1986 (cererea nr. 9118/80). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57418>.

⁹⁷ Hotărârea CtEDO în cauza *Bowler International Unit c. Franței* din 23.07.2009, definitivă la 23.10.2009 (cererea nr. 1946/06). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93803>.

⁹⁸ Hotărârea CtEDO în cauza *S.C. Service Benz Com S.R.L. c. României* din 04.07.2017, definitivă la 04.10.2017 (cererea nr. 58045/11). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-174993>.

⁹⁹ Hotărârea CtEDO în cauza *Yaşar c. României* din 26.11.2019 (cererea nr. 64863/13). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198637>.

a produs efecte paralele cu aplicarea art. 181² alin. (5) Cod penal — deși cele două proceduri au naturi distincte (control de constituționalitate vs. răspundere penală).

Practica de apel a clarificat însă o limită esențială a acestei răspunderi: persoana juridică nu mai poate fi trasă la răspundere penală după ce a fost lichidată și radiată din Registrul de stat al persoanelor juridice. Într-o cauză în care partidul politic fusese declarat neconstituțional și, ulterior, dizolvat și radiat, Colegiul penal al Curții de Apel Centru a considerat întemeiată încetarea procesului penal pornit împotriva acestuia, reținând că dispariția subiectului de drept constituie o circumstanță ce exclude tragerea la răspundere penală, distinctă de răspunderea persoanelor fizice implicate.¹⁰⁰

Instanțele de fond trebuie să fie atente la interacțiunea dintre:

- răspunderea penală a persoanei fizice (inculpatul direct);
- răspunderea penală a persoanei juridice (partidul, dacă este pasibil);
- sancțiunile administrative aplicate de CEC;
- efectele constituționale (declararea neconstituționalității).

Confiscarea specială se aplică, desigur, în contextul răspunderii penale, dar trebuie coordonată cu celelalte tipuri de sancțiuni pentru a evita dubla sancționare a aceleiași baze factuale.

Simpla disproporție dintre veniturile licite și patrimoniu nu este suficientă pentru a dispune confiscarea extinsă. În cauza *Todorov și alții c. Bulgariei*, Curtea a constatat încălcarea art. 1 din Protocolul nr. 1 acolo unde instanțele naționale s-au întemeiat aproape exclusiv pe calculul diferenței patrimoniale, fără a demonstra o legătură logică și factuală între bunurile confiscate și activitatea infracțională.¹⁰¹ În aplicarea art. 106¹ Cod penal, instanța trebuie, așadar, să motiveze individualizat de ce, în circumstanțele cauzei (perioada relevantă, natura infracțiunii și capacitatea acesteia de a genera venituri, momentul dobândirii bunurilor), bunurile pot proveni din activitate infracțională.

Confiscarea cu caracter penal presupune răspundere personală și lege previzibilă. În cauza *G.I.E.M. S.r.l. și alții c. Italiei [MC]*, Marea Cameră a reținut că o confiscare cu caracter penal, în sensul art. 7 CEDO, nu poate fi aplicată fără stabilirea unei forme de răspundere personală și că persoana juridică ori terțul vizat trebuie să fi fost parte efectivă în procedură.¹⁰² În cauza *Sud Fondi S.r.l. și alții c. Italiei*, Curtea a subliniat că legalitatea penală presupune accesibilitate și previzibilitate, astfel încât o măsură punitivă nu poate fi dispusă în lipsa unei conduite imputabile persoanei afectate.¹⁰³ Aceste standarde sunt relevante ori de câte ori confiscarea se solicită în lipsa unei condamnări ori față de persoana juridică (partidul politic).

Dispoziția privind confiscarea din sentința judecătorească trebuie să cuprindă, pentru a rezista controlului, următoarele elemente:

- temeiul normativ (art. 106, 106¹ Cod penal, cu indicarea literei aplicabile din alin. (2));
- categoria bunurilor confiscate — bani, bunuri mobile, bunuri imobile, contravaloarea;
- descrierea concretă a bunului — serie, număr cadastral, număr de înmatriculare, sumă exactă;
- justificarea confiscării — probele care atestă provenirea sau destinația bunului;

¹⁰⁰ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).

¹⁰¹ Hotărârea CtEDO în cauza *Todorov și alții c. Bulgariei* din 13.07.2021, definitivă la 13.10.2021 (cererile nr. 50705/11 și alte 6 cereri). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-211018>.

¹⁰² Hotărârea CtEDO în cauza *G.I.E.M. S.r.l. și alții c. Italiei [MC]* din 28.06.2018 (cererile nr. 1828/06, 34163/07 și 19029/11). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184525>.

¹⁰³ Hotărârea CtEDO în cauza *Sud Fondi S.r.l. și alții c. Italiei* din 20.01.2009, definitivă la 20.04.2009 (cererea nr. 75909/01). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-90753>.

- motivarea cuantumului – calculul detaliat, cu trimitere la probele pe baza cărora s-a făcut;
- aplicarea principiului proporționalității – raportul între cuantumul confiscat și rolul inculpatului;
- soarta sechestrului – menținerea sau ridicarea.

Măsurile de siguranță, în primul rând confiscarea specială și extinsă, constituie, în cauzele de finanțare ilegală a partidelor politice și de corupție electorală, instrumentul cel mai eficace de neutralizare a efectelor economice ale infracțiunii și de prevenire a repetării. Aplicarea lor trebuie să fie riguroasă și motivată individualizat, cu respectarea:

- temeiului legal;
- principiului proporționalității;
- garanțiilor procesuale privind terții;
- standardelor CtEDO.

Instanța care reușește, într-o sentință, să integreze armonios raționamentul privind aprecierea probelor, individualizarea pedepsei și măsurile de siguranță oferă un model de motivare apt să reziste apelului și recursului, să consolideze încrederea publică în justiția penală și, în ultimă instanță, să contribuie la apărarea ordinii constituționale democratice.

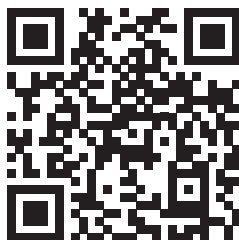
BIBLIOGRAFIE

1. Avizul Consultativ al Curții Supreme de Justiție din 20 noiembrie 2025 în cauza penală privind învinuirea lui Vladimir Cehovici (art. 186 alin. (2) lit. c) Cod penal). Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_avize_csj.php?id=195.
2. Avizul consultativ al Curții Supreme de Justiție din 21 mai 2026, în cauza Mihail Nebunlea și Anatolie Rujanschi, Dosarul nr. 1avc-1/26 (Nr. PIGD 1-24146390-01-1avc-17022026), privind aplicarea art. 181² alin. (5) din Codul penal. Disponibil: https://jurisprudenta.csj.md/search_avize_csj.php?id=206.
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122 din 14.03.2003. În M. O. al Republicii Moldova nr. 248-251 din 05.11.2013.
4. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002. În M. O. al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009.
5. Constituția Republicii Moldova nr. 1 din 29.07.1994. În M.O. nr. 466 din 13.11.2024. Disponibilă: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro.
6. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 12 mai 2026 (Dosarul nr. 1r-1381/25).
7. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 17 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-358/26).
8. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 19 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1039/25).
9. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 21 aprilie 2026 (Dosarul nr. 1a-885/25).
10. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 24 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1030/25).
11. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 25 noiembrie 2025 (Dosarul nr. 1a-426/25).
12. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 28 mai 2026 (Dosarul nr. 1a-871/25).
13. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 30 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-595/2026).
14. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 31 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-1042/25).
15. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 31 martie 2026 (Dosarul nr. 1a-81/26).
16. Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Centru din 5 iunie 2026 (Dosarul nr. 1a-980/25).
17. Decizia CtEDO în cauza *Dogmoch c. Germaniei* din 08.09.2006 (cererea nr. 26315/03). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-77231>.
18. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 16 din 15 februarie 2022, *cit. supra*, § 32.
19. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 9 martie 2023 (Dosarul nr. 182g/2022) privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din Codul de procedură penală (*înaintarea cererilor și demersurilor*).
20. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 38 din 14 martie 2019 privind excepția de neconstituționalitate a articolelor 342 alin. (2), 346 și 352 alin. (3) din Codul de procedură penală (*invocarea nulității probelor la ședința preliminară*), § 22.
21. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 47 din 22 mai 2018 (Dosarul nr. 56g/2018) *privind excepția de neconstituționalitate a sintagmei „se exclud din dosar” din art. 94 alin. (1) CPP*, § 42.
22. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 62 din 19 septembrie 2016 (sesizarea nr. 107g/2016) privind excepția de neconstituționalitate a unei sintagme din alin. (3) al articolului 34 din Codul de procedură penală al Republicii Moldova (*dreptul de a recuza judecătorul care soluționează cererea de recuzare*).
23. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 9 din 27 ianuarie 2020 (Dosarul nr.

197g/2019) *privind excepția de neconstituționalitate a cuvântului „pertinenței” din art. 347 alin. (3) CPP*, §§ 18–19, 24, 25.

24. Decizia Curții Constituționale a RM nr. 21 din 13 februarie 2025, sesizarea nr. 42g/2025, §§ 20, 22 și 25.
25. Decizia Curții Constituționale a RM nr. 35 din 5 martie 2026, sesizările conexe nr. 241g/2025 și nr. 4g/2026, §§ 27–31, 29–30: pericolul social al faptei nu rezultă din cuantumul sumei acceptate, ci din însăși sursa ilicită a finanțării.
26. Decizia Curții Constituționale nr. 17 din 28 februarie 2023 (Dosarul nr. 203g/2022), *privind excepția de neconstituționalitate a art. 366 alin. (3) CPP*, §§ 19–22.
27. Hotărârea CtEDO în cauza *AGOSI c. Regatului Unit* din 24.10.1986 (cererea nr. 9118/80). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57418>.
28. Hotărârea CtEDO în cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit* din 15 decembrie 2011 (Cerere nr. 26766/05 și 22228/06), §§ 152. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-123552>.
29. Hotărârea CtEDO în cauza *Bowler International Unit c. Franței* din 23.07.2009, definitivă la 23.10.2009 (cererea nr. 1946/06). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93803>.
30. Hotărârea CtEDO în cauza *Bykov c. Rusiei [MC]* (cererea nr. 4378/02), hotărârea din 10 martie 2009. §§ 89–105. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91704>.
31. Hotărârea CtEDO în cauza *Cosovan c. Republicii Moldova* (nr. 2) din 08.10.2024, definitivă la 08.01.2025 (cererea nr. 36013/13). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-236132>.
32. Hotărârea CtEDO în cauza *Deli c. Republicii Moldova* din 22 octombrie 2019, definitivă la 22 ianuarie 2020 (Cererea nr. 42010/06). §§ 35–37. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196887>.
33. Hotărârea CtEDO în cauza *Denisova și Moiseyeva c. Rusiei* din 01.04.2010, definitivă la 04.10.2010 (cererea nr. 16903/03). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-98018>.
34. Hotărârea CtEDO în cauza *Felix Guțu c. Republicii Moldova* din 20 octombrie 2020, definitivă la 20 ianuarie 2021 (cererea nr. 13112/07). § 37-40. Disponibil: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-205638>.
35. Hotărârea CtEDO în cauza *Florio și Bassignana c. Italiei* din 05.02.2026 (cererile nr. 34324/15 și 65192/16). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-248669>.
36. Hotărârea CtEDO în cauza *G.I.E.M. S.r.l. și alții c. Italiei [MC]* din 28.06.2018 (cererile nr. 1828/06, 34163/07 și 19029/11). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184525>.
37. Hotărârea CtEDO în cauza *Gogitidze și alții c. Georgiei* din 12.05.2015 (cererea nr. 36862/05), §§ 104-107. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-154398>.
38. Hotărârea CtEDO în cauza *Ismayilov c. Rusiei* din 06.11.2008 (cererea nr. 30352/03). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-89412>.
39. Hotărârea CtEDO în cauza *Melandri c. San Marino* din 12.09.2024, definitivă la 12.12.2024 (cererea nr. 25189/21). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-235896>.
40. Hotărârea CtEDO în cauza *Murtazaliyeva c. Rusiei [MC]* din 18.12.2018 (cererea nr. 36658/05), §§ 158–168. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-187932>.
41. Hotărârea CtEDO în cauza *Nevzlin c. Rusiei* din 18 ianuarie 2022, definitivă la 18 aprilie 2022, (Cererea nr. 26679/08), §§ 136-137. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-215133>.
42. Hotărârea CtEDO în cauza *Öcalan c. Turciei* din 12 mai 2005 (cererea nr. 46221/99). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-69022>.
43. Hotărârea CtEDO în cauza *Paulet c. Regatului Unit* din 13.05.2014, definitivă la 13.08.2014 (cererea nr. 6219/08). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-142961>.

44. Hotărârea CtEDO în cauza Phillips c. Regatului Unit din 05.07.2001, definitivă la 12.12.2001 (cererea nr. 41087/98). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-123319>.
45. Hotărârea CtEDO în cauza Raimondo c. Italiei din 22.02.1994 (cererea nr. 12954/87). §§ 44. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57870>.
46. Hotărârea CtEDO în cauza Ramanauskas c. Lituaniei din 05 februarie 2008 (Cererea nr. 74420/01). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-84935>.
47. Hotărârea CtEDO în cauza Schatschaschwili c. Germaniei [MC] (cererea nr. 9154/10), hotărârea din 15 decembrie 2015. §§ 107, 124, 126 și 128. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159566>.
48. Hotărârea CtEDO în cauza S.C. Service Benz Com S.R.L. c. României din 04.07.2017, definitivă la 04.10.2017 (cererea nr. 58045/11). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-174993>.
49. Hotărârea CtEDO în cauza Silickienė c. Lituaniei din 10.04.2012, definitivă la 10.07.2012 (cererea nr. 20496/02). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110261>.
50. Hotărârea CtEDO în cauza Sud Fondi S.r.l. și alții c. Italiei din 20.01.2009, definitivă la 20.04.2009 (cererea nr. 75909/01). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-90753>.
51. Hotărârea CtEDO în cauza Tartamella și alții c. Italiei din 23.10.2025 (cererile nr. 26338/19, 1823/21 și 12868/22). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-245440>.
52. Hotărârea CtEDO în cauza Telbis și Viziteu c. României din 26.06.2018 (cererea nr. 47911/15). §§ 69-71. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-235600>.
53. Hotărârea CtEDO în cauza Todorov și alții c. Bulgariei din 13.07.2021, definitivă la 13.10.2021 (cererile nr. 50705/11 și alte 6 cereri). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-211018>.
54. Hotărârea CtEDO în cauza Ulemek c. Serbiei din 02.02.2021 (cererea nr. 41680/13). §§ 65. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-208855>.
55. Hotărârea CtEDO în cauza Waldemar Nowakowski c. Poloniei din 24.07.2012, definitivă la 17.12.2012 (cererea nr. 55167/11). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-112305>.
56. Hotărârea CtEDO în cauza Yaşar c. României din 26.11.2019 (cererea nr. 64863/13). Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-198637>.
57. Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 23.09.2025 (Dosarul nr. 163g/2024) privind excepțiile de neconstituționalitate a prevederilor articolului 90 alin. (3) pct. (8) din Codul de procedură penală (interdicția citării și audierii în calitate de martor a unei persoane în privința căreia sunt probe că a comis infracțiunea care se investighează) (sesizările nr. 163g/2024, nr. 187g/2024 și nr. 110g/2025).
58. Hotărârea CtEDO în cauza Beraru c. României (Cererea nr. 40107/04) din 18 martie 2014. §§ 69–70. Disponibilă: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-141910>.
59. Legea contabilității și raportării financiare nr. 287 din 15.12.2017. În M. O. al Republicii Moldova nr. 1-6 din 05.01.2018
60. Legea integrității nr. 82 din 25.07.2017. În Monitorul Oficial nr. 229-243 din 07.07.2017.

Puteți susține activitățile
de cercetare și advocacy
ale CRJM printr-o
[donație online](#).

CENTRUL DE RESURSE JURIDICE DIN MOLDOVA

str. A. Șciusev 33,
MD-2001, Chișinău,
Republica Moldova

+373 22 84 36 01
+373 22 84 36 02

contact@crjm.org
www.crjm.org

crjm.org

crjmolldova